

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Tereza Machatová

TAKTIKA PŘEKONÁVÁNÍ LŽIVÉ VÝPOVĚDI

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Zdeněk Konrád, CSc.

Katedra: Trestní právo

20.3.2014

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. JUDr. Zdeňku Konrádovi, CSc. za souhlas s vedením mé diplomové práce, jeho odborné rady a důvěru v mé počínání.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval/a samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

Tereza Machatová

Obsah

1 Úvod	6
2 Pojem výslechu.....	8
2.1 Obecná definice výslechu	8
2.2 Legislativní rámec výslechu	8
2.3 Výslech v kriminalistickém pojetí	10
2.4 Výslech v psychologickém pojetí.....	12
3 Lživá výpověď	13
3.1 Motivace ke lživé výpovědi	13
3.2 Sebeobvinění a nepravdivá doznání.....	14
4 Příprava výslechu.....	16
4.1 Shromažďování informací	16
4.2 Odborná konzultace	18
4.3 Taktika výslechu	20
4.4 Technická příprava výslechu.....	22
4.4 Výslechová místnost.....	24
5 Stadia výslechu	26
5.1 Úvodní stadium	27
5.1.1 První kontakt	27
5.2 Fáze monologu	29
5.3 Fáze dialogu.....	30
6 Odmítnutí obviněného vypovídat	31
7 Taktiky odhalení a překonání lživé výpovědi.....	32
7.1 Pozorování.....	32
7.2 Orientační odhad věrohodnosti výpovědi obviněného.....	33
7.3 Ovlivňování a přesvědčování.....	34
7.4 Základní typologie vyslýchaných s přihlédnutím k potřebám výslechu	40
7.5 Komunikační nástroje vyslychajícího (verbální i neverbální)	43
7.5.1 Intonace a tón hlasu	47
7.6 Reidova technika	48
7.7 Pokládání otázek	49

7.7.1 Kontrolní otázky, nebezpečí sugestivních otázek.....	51
7.7.2 Sugestivní otázky	52
7.8 Dílčí taktické postupy k odhalení a překonání lživé výpovědi	53
7.9 Nejfrekventovanější výslechové techniky	56
7.10 Kontroverzní psychologické metody odhalení lživé výpovědi.....	59
7.11 Od metody asociačního experimentu k fyziodetekčnímu vyšetření	60
7.11.1 Detektor lži čili polygraf.....	61
7.11.1.1 Výběr otázek.....	63
8 Základní problémy současné výslechové praxe	64
9 Závěr	67
Abstrakt	72
Die Kurzfassung	72
Klíčová slova	73

Seznam použitých zkratek:

TŘ: Trestní řád

TZ: Trestní zákoník

ESLP: Evropský soud pro lidská práva

IRA: Irská republikánská armáda

ÚOOZ: Úřad pro odhalování organizovaného zločinu

1 Úvod

Téma výslechu je podle mě aktuální z několika důvodů. Za prvé je to jeden z nejstarších a nejčastěji využívaných důkazních prostředků. Existuje proto mnoho literatury, která se výslechem zabývá a která sjednocuje a systematizuje metodiku a různé taktiky, chyby, nástroje. Jedním z cílů mé práce je proto vytvořit jakýsi průřez těchto poznatků. Moje představa je taková, že dále popsané metody, třízení, návody a doporučení by měl znát nebo si osvojit každý kvalitní policista, tedy alespoň některé z nich.

Na aktuálnosti mu přidává i nově zavedený institut do českého trestního práva, a to dohoda o vině a trestu. Při využití tohoto odklonu od klasického trestního řízení ustupují do pozadí některé elementární zásady trestního práva, např. zásada materiální pravdy a obecně je výrazně omezeno vyšetřování a dokazování. Základem pro dohodu o vině a trestu je doznání. To znamená, že výpověď obviněného je mnohdy klíčovým důkazem a je proto nutné, aby výslech obviněného byl proveden kvalitně a důkladně.

Svou práci budu zakládat především na teoretických znalostech, s přihlédnutím k aktuálním poznatkům moderní literatury v oboru. Kromě toho jsem oslovila několik vyšetřovatelů a požádala je o rozhovor na téma taktiky výslechu a odhalování a překonávání lživé výpovědi, abych teoretický základ porovнала také s poznatkem z praxe. Jak jsem zmínila, odborná literatura se výslechu věnuje poměrně často, ale cílem mé práce je zároveň srovnání s policejní praxí, tedy do jaké míry jsou veškeré dosud nashromážděné poznatky skutečně uplatňovány. Využila jsem metodu řízeného rozhovoru.

V rozhovorech jsem se zaměřila na vyšetřovatele v krajských útvech, kteří již mají mnohaletou praxi (stanovila jsem si hranici osm a více let) a zabývají se závažnější kriminalitou, tedy kriminalitou s dolní hranicí trestní sazby pět let. Tato kritéria jsem zavedla proto, aby výstupy z rozhovorů přinášely relevantní poznatky z kvalitních a profesionálně vedených výslechů z té oblasti trestního práva, ve které hraje taktika odhalování a překonávání lživé výpovědi podstatnou roli. Nakonec se mi podařilo získat tři rozhovory s krajskými vyšetřovateli, se dvěma ze Středních Čech a s jedním z Plzeňského kraje, a jeden s vyšetřovatelkou z ÚOOZ.

Výstupy z těchto rozhovorů se budu snažit průběžně doplňovat text, případně je budu konfrontovat s teoretickými pasážemi práce. V závěru věnuji kapitole nejpalčivějším problémům současné výslechové praxe, které vyplývají z rozhovorů. Cílem by mělo být vypracování komplexního obrazu metodiky současných výslechů.

Před samotným konáním rozhovorů jsem si vytvořila seznam předpokládaných otázek, jakousi kostru. Rozhovory se sice nakonec vyvíjely spíše spontánně, ale mezi otázky, které jsem nikdy neopomněla položit, patřily:

- Z jakých zdrojů shromažďujete informace o vyslychané osobě a jaké informace to jsou?
- Mají pro vás poznatky z procesu zatýkání nějakou informační hodnotu?
- Jak formujete první kontakt s vyslychaným a jak probíhají první vteřiny výslechu?
- Na základě čeho volíte výslechové prostředí a jaké využíváte možnosti?
- Jaké je personální složení výslechu a případné role jednotlivých vyslychajících?
- Na jaká neverbální gesta se zaměřujete?
- Na základě jakých indikátorů začínáte pochybovat o pravdivosti výpovědi?
- Jaké taktiky používáte pro překonání lživé výpovědi?
- Do jaké míry se necháváte ovlivnit předsudky?
- Jak pracujete s důkazy a jinými informacemi, které máte k dispozici?
- S jakými problémy se při výslechu setkáváte?
- Jak motivujete pachatele k pravdivé výpovědi?

Ve své práci kladu důraz nejen na dílčí taktiky překonávání lživé výpovědi, ale i na kvalitní přípravu výslechu a formování kontaktu mezi vyslychajícím a vyslychaným. Nejúčinnějším způsobem, jak bojovat se lživou výpovědí, je jí předejít. Proto podstatnou část své práce věnuji metodice sběru informací, přípravě výslechu, výslechovému prostředí a komunikačním nástrojům.

Ve druhé polovině už se zaměřuji na konkrétní indikátory lživé výpovědi a na jednotlivé způsoby, jak s nepravdivou výpovědí pracovat. Na závěr krátce pojednám o některých kontroverzních psychologických metodách překonání lživé výpovědi, mezi které řadím i fyziodetekční vyšetření.

V průběhu celé práce se zároveň snažím neopomíjet právní stránku výslechu a zákonnost jednotlivých metod, a z toho důvodu jsem do své práce zahrnula vedle konkrétních zákonných ustanovení i několik souvisejících judikátů.

2 Pojem výslechu

2.1 Obecná definice výslechu

Obecná definice výslechu, prozatím bez specifik typických pro jednotlivá odvětví, praví, že výslech je „právně regulovaný proces získávání, hodnocení a dokumentování informací o skutku, který je předmětem vyšetřování. Cílem výslechu je získat v procesu interakce mezi vyslychajícím a vyslychaným úplnou a výpověď, která má – při dodržení podmínek stanovených trestním řádem – charakter důkazu.“¹

Výslech je jedním z nejčastějších důkazů, a to především pro jeho univerzálnost. Je žádoucí jej využít při vyšetřování každého trestného činu a někdy je dokonce jediným zdrojem informací o činu.

2.2 Legislativní rámec výslechu

Výslech může být stěžejním důkazním prostředkem a jeho cílem je dosáhnout co nejpodrobnějšího popisu určité skutečnosti. Je ovšem důležité stanovit zákonné hranice výslechu, které budou korespondovat s mezinárodními úmluvami, základními lidskými právy a svobodami a zároveň budou efektivně dosahovat cíle, což je získání co nejvíce informací k dané věci.

Tuto normativní úlohu plní Trestní řád. Ustanovení §89 demonstrativně vyjmenovává použitelné důkazy, mezi nimiž je i výpověď obviněného a svědků.

Porada² jmenuje obecné znaky procesu výslechu z právního hlediska vycházející opět především z TR, kterými jsou

- Zákonem stanovené důvody výslechu (vysvětlení, objasnění)
- Zákonem stanovený subjekt oprávněný k získání výpovědi
- Zákonem stanovená práva a povinnosti výše uvedeného subjektu
- Zákonem stanovená práva a povinnosti nositele právně relevantní informace
- Sankce za nedodržení výše uvedených pravidel

Výpověď se získává standardně právě výslechem. Z toho důvodu je i celý proces

¹ SPURNÝ, Joža. Psychologie výslechu. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, str. 13

² PORADA, Viktor. *Kriminalistika: (úvod, technika, taktika)*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, str. 246

výslechu upraven zákonem, a to velice důsledně. Jde totiž o poměrně citlivou záležitost, jak nám ukazuje například i nedávná socialistická minulost, kdy byl výslech orgány státní moci zneužíván, respektive byly využívány nezákonné metody.

Výslech obviněného je upraven v ustanoveních §91 TŘ a následujících a výslech svědka pak od §97 TŘ. Z těchto ustanovení vyplývají základní povinnosti vyslýchajícího. Ten musí před prvním výslechem zjistit totožnost obviněného (do takové míry, aby nemohl být zaměněn s jinou osobou), dotázat se na jeho rodinné, majetkové a výdělkové poměry a na předchozí tresty a na závěr ho poučit o jeho právech a povinnostech.

Během výslechu samozřejmě nesmí být obviněný žádným způsobem donucován k doznání nebo výpovědi, což upravuje §92 TŘ. Jediná zákonem stanovená možnost působení vyslýchajícího na obviněného je kladení doplňujících otázek, které musí být jasné a srozumitelné.

Vyslýchající nesmí podsouvat odpověď (být tzv. sugestivní) a nesmí předkládat klamavé informace (být tzv. kapciózní). Pokud by otázky pokládané vyslýchajícím nespĺňovaly tato zákonná ustanovení, může proti nim vyslýchaný nebo jeho právní zástupce podat stížnost.

Z ustanovení vyplývá, že obviněný vypovídat může - je to jeho právo, ale nikoli povinnost. Analogicky se pak ustanovení o výpovědi obviněného použijí i při výslechu zadrženého, pokud ještě nebylo zahájeno trestní stíhání, nebo pro výslech osoby podezřelé ve zkráceném přípravném řízení. Těchto ustanovení se budu držet v průběhu celé práce.

Pokud by byl Trestní řád porušen a výslech by byl prováděn nezákonným způsobem (např. za použití fyzického nátlaku, znemožněním spánku před výslechem), nesměla by se pak taková výpověď v řízení použít. To platí i pro pouhou hrozbu takovým jednáním, což upravuje §89 TŘ.

Obhájce má možnost účastnit se výslechu obviněného a vznášet námitky proti způsobu jeho provádění, která vyplývá z §165(2) TŘ.

V neposlední řadě je jedním ze zákonných mantinelů výslechu ustanovení §346 TZ, kde je z trestného činu křivé výpovědi vyňat obviněný a spadá tam pouze svědek nebo znalec. Zde se projevuje zásada *nemotenetur se ipsum accusare*³.

Pro mou práci je toto ustanovení důležité v tom smyslu, že dává obviněnému možnost beztrestně lhát, což je pochopitelné vzhledem k jeho motivaci, kterou se budu důkladněji zabývat v jiné části práce.

³Nikdo není povinen sám sebe obviňovat

Na rozdíl od obviněného je dle §97 TŘ svědek povinen svědčit. Zákon ovšem stanovuje i v tomto případě výjimky. Výslech je zakázán tehdy, pokud jde o utajované informace chráněné zvláštním zákonem, a svědek by tedy porušil státem uloženou nebo uznanou mlčenlivost. Dále může být výpověď odepřena v zákonem stanovených případech (§100 TŘ) a o tomto právu musí být svědek vždy poučen.

Jak jsem zmínila, na rozdíl od obviněného se na svědka vztahuje skutková podstata trestného činu křivé výpovědi dle §346 TZ. Dle zákona se tak klasifikuje nejen uvedení lživé informace, ale i zamlčení podstatné informace. Tím se dostáváme k druhé podmínce – musí se jednat o okolnost, která má podstatný význam pro rozhodnutí. Z toho vyplývá, že okrajové a méně závažné křivé svědecké výpovědi nenaplňují svojí závažností skutkovou podstatu uvedeného trestného činu.

Další skutkovou podstatu, která připadá v úvahu v souvislosti se lživou výpovědí, je křivé obvinění dle §345, pachatelem tohoto trestného činu může být na rozdíl od křivé výpovědi kdokoli, tedy i obviněný.

V případech křivé výpovědi i křivého obvinění je samozřejmě nutné prokázat úmysl. Ani svědek, ani obviněný nesmějí být v žádném případě sankciováni za nepravdivou výpověď, jestliže nejednali cíleně.

Úprava samotného procesu výslechu je pak pro svědka obdobná jako pro obviněného.

Zákonná úprava procesu výslechu se použije obdobně i při požadování vysvětlení dle §158 (3) TŘ, protože z formálního hlediska dle Konráda⁴ naplňuje veškeré pojmové znaky definice výslechu. Užitou metodou je tedy výslech, hlavním specifikem podání vysvětlení je jeho výstup, tedy že podání vysvětlení je zvláštním druhem výpovědi. Problémem podání vysvětlení, a to vycházím především z policejní praxe, je, že ho nelze použít jako důkazní prostředek, ale tomuto tématu se budu věnovat v závěrečné části své práce.

2. 3 Výslech v kriminalistickém pojetí

Jak upozorňuje Konrád⁵, trestní právo a psychologie se výslechem zabývají z hlediska předmětu jejich oboru, nicméně tyto poznatky jsou si oborově vzdálené. „Kriminalistika zprostředkovává transformaci poznatků těchto oborů a obohacuje je zobecňováním poznatků kriminalistické praxe.“ Je to proto jakýsi spojovací most mezi psychologíí a trestním právem.

⁴ KONRÁD, Zdeněk. *Vysvětlení – zvláštní druh výslechu?* Časopis Kriminalistika, č. 4/1999

⁵ KONRÁD, Zdeněk. *Vysvětlení – zvláštní druh výslechu?* Časopis Kriminalistika, č. 4/1999

Výslech v kriminalistickém pojetí je tedy „kriminalistická metoda, kterou se na základě zákona získávají formou výpovědi kriminalisticky a právně významné informace z paměťových stop obsažených ve vědomí vyslychaných osob, za přísného dodržení zákonem daných práv a povinností.“⁶

Právě tuto definici jsem vybrala proto, že klade velký důraz na dodržování zákonným mezí, s čímž se ztotožňuji, protože výslech může být snadno zneužitelnou a mocnou zbraní, což by absolutně popíralo zásadu spravedlivého procesu. Také se v této definici nezapomíná ani na psychologické a fyziologické možnosti vyslychaného.

Existují totiž osoby, které by chtěly vypovídat pravdivě, ale nemohou, a stejně tak i osoby, které by mohly vypovídat pravdivě, ale nechtějí. Vyslychané podle tohoto kritéria dělí výše uvedená publikace⁷ do tří skupin:

- Ti, kteří chtějí vypovídat pravdu, a tento úmysl se kryje s nastalým následkem
- Ti, kteří chtějí vypovídat pravdu, avšak úmysl se z některých objektivních nebo subjektivních důvodů s následkem nekryje
- Ti, kteří nechtějí vypovídat pravdivě

První skupina osob je pochopitelně ideální pro spolupráci při vyšetřování. Je to v podstatě bezproblémový vyslychaný.

Druhá skupina osob je vyslychajícím v podstatě neovlivnitelná. Brání jim buď objektivní překážka, kterou může být například fakt, že objekt byl příliš vzdálený na to, aby jej vyslychaný mohl popsat, anebo překážka subjektivní, ať už se jedná o přirozené zapomínání nebo okolnosti ovlivňující osobu v danou chvíli (špatný fyzický stav atd.). V takových případech vyslychaná osoba objekt nevnímá v takové míře, jako kdyby byla v pořádku. Přesto i tuto skupinu osob lze pod správným vedením schopného a zkušeného vyslychajícího alespoň částečně pozitivně ovlivnit. Příjemná výslechová atmosféra a klidný a trpělivý přístup vyslychajícího může pomoci dotazované osobě si na některé okolnosti nakonec vzpomenout.

Ve své práci se však budu zabývat především třetí skupinou osob, které považuji za potenciálně zpracovatelné při správné přípravě výslechu, zvolení taktiky, postupu a při obezřetnosti vyslychajícího atp.

⁶ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha: Beck, 2004, str. 327

⁷ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha: Beck, 2004, str. 327-328

2.4 Výslech v psychologickém pojetí

Psychologie výslechu spadá do oblasti forenzní psychologie, která navazuje na kriminalistiku, funguje jako její pomocná disciplína. V tomto pojetí je výslech „aktuálně probíhající dění mezi vyslýchajícím a vyslýchaným.“⁸

Forenzní psychologie na něj nahlíží jako na speciální formu mezilidského jednání, které se svou podobou blíží rozhovoru, a zaměřuje se na psychologické pozadí této interakce.

Kromě procesu výslechu se forenzní psychologie zabývá i výsledkem tohoto procesu, tedy výpovědí. Toto téma sice poněkud přesahuje záběr mé práce, nicméně se budu krátce věnovat i orientačnímu odhadu věrohodnosti výpovědi. Je totiž důležité, aby vyslýchající už během výslechu vyhodnotil, do jaké míry je asi výpověď pravdivá a na základě toho vhodně formoval taktiku vedení výslechu. První výslech je totiž obecně nejdůležitější a měl by být co nejpodrobnější. K tomuto aspektu se ještě v průběhu práce dostanu.

Psychologie výslechu se zabývá psychologickým pozadím výslechové interakce. V této souvislosti rozpracovává a konkretizuje kriminalistické poznatky a zásady. Jak se dočteme u Gillernové⁹, psychologie výslechu tedy zkoumá například účinné postupy pro navázání kontaktu vyslýchajícího s vyslýchaným, vytváří typologie vyslýchaných osob dle jejich procesních rolí (obviněný, svědek...), definuje specifika výslechu pro ohrožené skupiny vyslýchaných (děti, psychicky nemocní, senioři...). Ovšem psychologie výslechu stejně jako psychologie obecně vydává pouze doporučení orientační povahy a přímo říká, že výslech je natolik složitá interakční situace, že žádná jednoznačná stanoviska vydávat nemůže.

Čírtková¹⁰ dále uvádí, že z psychologického hlediska utváří výslech tři základní stránky mezilidské interakce:

1) Percepční stránka

Jedná se o pochody interpersonální percepce. Sledujeme, jak se jednající osoby navzájem vnímají a jaké představy si o sobě vzájemně vytvářejí.

⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006, str. 294

⁹ GILLERNOVÁ, Ilona a Hedvika BOUKALOVÁ. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006, str. 181

¹⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, str. 299

2) Komunikační stránka

V tomto případě mluvíme o pochodech sdělování informací mezi jednajícími osobami. Důležité je, co a jakým způsobem si sdělují.

3) Interakční stránka

Jde o procesy vzájemného působení a ovlivňování jednajících osob. Zde nás zajímá, jaké postupy dané osoby volí, aby se vzájemně přesvědčovali nebo ovlivňovali.

Pro mou práci je nejdůležitější třetí, interakční stránka, ačkoli nepopiratelný vliv budou mít i první dva faktory, které je nutno brát v potaz.

3 Lživá výpověď

Výpovědí se rozumí „sdělení vyslychané osoby, učiněné z důvodů stanovených zákonem před zákonem stanoveným subjektem v průběhu výslechu a zadokumentované podle příslušných právních předpisů.“¹¹ Tuto definici jsem zvolila, protože je čistě právní a základní.

Psychologickým aspektům se budu věnovat až v následujících podkapitolách.

Pokud jsou tedy splněny definované podmínky, jedná se o výpověď. Ne vždy je ale taková výpověď pravdivá. Pokud vyslychaný úmyslně zastírá jemu známé skutečnosti, jedná se o výpověď lživou.

3.1 Motivace ke lživé výpovědi

„Všechno, co způsobuje nějaké chování, jednání, reakci, označujeme jako motivaci nebo popud.“¹² Motivace k výpovědi je tedy kombinací vnitřních a vnějších faktorů, která určuje konečné rozhodnutí subjektu ve věci výpovědi (ohledně pravdivosti, úplnosti). Motivace ke lživé výpovědi je pak seskupení těch faktorů, na jejichž základě se dotazovaný rozhodne úmyslně vypovídat nepravdivě či pravdivé informace zamlčovat.

Vnějších faktorů je celá řada. Jako příklad bych uvedla tlak nebo výhrůžky třetích osob, kvůli nimž je vyslychaný nucen nepravdivě vypovídat a pravdivá výpověď by přinášela určité riziko, ale například i chování orgánu činného v trestním řízení.

Vnitřní faktory, které přimějí vyslychaného uvádět nepravdivé informace nebo informace zamlčovat, jsou také rozmanité. Například strach, stud, tendence někoho chránit,

¹¹ PORADA, Viktor. *Kriminalistika: (úvod, technika, taktika)*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, str. 246

¹² KERN, Hans. *Přehled psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999, str. 53

ale i postoj vůči autoritám či státním institucím. Důležitým vnitřním faktorem je celková povaha osobnosti.

Výpověď obviněného má v trestním řízení dvojí funkci. Na jednu stranu je jedním z důkazních prostředků (§89 odst. 2 TŘ), ale zároveň je i prostředkem obhajoby obviněného. Z toho vyplývá různá motivace vyslýchané osoby.

Pokud se tedy jedná o obviněného, je motivací přirozeně snaha popřít skutečnosti, na základě kterých je nebo bude obviněn, nebo je alespoň zmírnit. Mnozí obvinění mají pochopitelnou tendenci vinu v co největší míře přenést na další osoby. Při spáchání několika trestných činů se může obviněný přiznat k mírnějšímu, aby se vyhnul trestu za vážnější.

V těchto případech je tedy motivací zachránit se před trestním stíháním, před sankcí, ale třeba si i zachovat jméno, vyhnout se stigma zločince, udržet si společenské postavení.

Tomu je přizpůsobena i naše právní úprava, jak jsem demonstrovala v úvodních kapitolách práce, protože přirozeností člověka je bránit sám sebe a nikdo za to nemůže být trestán.

I v případě svědka existuje celá řada motivačních faktorů k podání lživé výpovědi. Může jím být tendence chránit druhou osobu, případně jiný zájem. Tím může být i zájem na tom, aby byla sankciována nevinná osoba, protože mezi dotýčenými existují osobní spory. Případně může mít strach z odhalení vlastního protiprávního jednání. A samozřejmě hraje roli i fakt, že výpověď svědka je zanesena do spisu, k němuž má obviněný přístup, což může vést ke strachu z pomsty. V neposlední řadě může mít osoba zájem na vyšší náhradě škody, svědek může být podplacen obviněným atd.

Obviňování nevinné osoby je ovšem neakceptovatelné. Toto stanovisko reflektuje Trestní zákoník a už může naplňovat znaky skutkové podstaty dalšího trestného činu, konkrétně křivého obvinění dle §345.

V souvislosti s motivací je podle mě hlavním úkolem vyslýchajícího, aby pokud možno odhalil a zvažil veškeré možné motivace ke lživé výpovědi v konkrétním případě a bral je neustále v úvahu.

3.2 Sebeobvinění a nepravdivá doznání

„Sebeobvinění je druh lidského jednání, při kterém osoba sama zavdává podnět k trestnímu stíhání tím, že se před orgány činnými v trestním řízení osobně nařkne ze spáchání trestného činu.“¹³

¹³ SOUKUP, Jaroslav. *Sebeobvinění a nepravdivá doznání*. 1. vyd. Praha: Tisková, ediční a propagační služba MH, 1973

Jedná se o situace, kdy byl trestný čin spáchán, orgány činné v trestním řízení o něm vědí a pachatel není znám, či o spáchání trestného činu zatím nevědí. Druhá varianta pak je, že trestný čin spáchán nebyl a je pouze sebeobviňující osobou předstírán.

Pro práci se sebeobviněnou osobou lze samozřejmě využít stejné postupy jako při ostatních situacích, kde proti orgánu činného v trestním řízení sedí osoba vypovídající nepravdivě.

„O nepravdivé doznání se pak jedná v situaci, kdy je trestní řízení pro konkrétní trestný čin zahájeno a obvinění sděleno. Nepravdivé doznání charakterizujeme jako akt vzniklý za procesních podmínek, tj. v průběhu trestního stíhání, při kterém vyslýchaný podává nepravdivou výpověď týkající se trestného činu, ze kterého je obviněn.“¹⁴

Co vede obviněného k nepravdivému doznání? Jak jsem již uvedla výše, motivace může být různorodá. Příčinou může být například snaha zakrýt závažnější trestní činnost nebo odvrátit pozornost od skutečného pachatele. Také se může přihlásit „někdo, kdo o sobě tvrdí, že je pachatelem mediálně známé kauzy, která rozhýbala veřejné mínění v určitém okrese či kraji, a skutečný pachatel je již delší dobu neznámý. V tomto případě jde většinou o osobu, která touží po tom, aby se o ní hovořilo či psalo jako o nepolapitelném či inteligentním pachateli.“¹⁵

Opět je především na vyšetřovateli, aby tyto možnosti bral v úvahu a přistupoval k doznání obezřetně s důrazem na to, do jaké míry koresponduje s ostatními dosud shromážděnými důkazy. Jak jsem nastínila v úvodu, je to důležité i pro nový institut tzv. dohodu o vině a trestu.

Takové situace tedy nezbavují orgán činný v trestním řízení povinnosti každou skutečnost řádně prověřit. Vyslychající by měl dále pečlivě monitorovat projevy vyslýchaného subjektu, které mohou naznačovat nepravdivost výpovědi.

To potvrzuje i Ústavní soud ve svém nálezu I. ÚS 864/11 „Obsah doznání obviněného se považuje za věrohodný jen tehdy, je-li jeho věrohodnost prokázána dalšími věrohodnými důkazy; nelze připustit možnost, aby ze způsobu obhajoby bylo usuzováno na vinu obviněného za neexistence nebo slabosti jiných usvědčujících důkazů nebo na ni usuzovat z

¹⁴ SOUKUP, Jaroslav. *Sebeobvinění a nepravdivá doznání*. 1. vyd. Praha: Tisková, ediční a propagační služba MH, 1973, str. 51

¹⁵ NĚMEC, Miroslav. *Výslech a taktika jeho provádění ve speciální výslechové místnosti*. vyd. 1. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2003, str. 26

osobních vlastností nebo jiných charakteristik obviněného, takový postup soudu by znamenal potlačování práva na obhajobu, byl by v rozporu s presumpcí nevinu.¹⁶

Dle Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 3.5. 2005, sp. Zn. 4 To 383/2005 se ovšem jedná o doznání i ve chvíli, kdy obviněný dozná skutečnosti vedoucí k závěru, že se trestného činu dopustil, aniž by uvedl, že se cítí vinen. Musí se ale vztahovat na všechny skutkové okolnosti naplňující znaky trestného činu. Pojem „doznání“ je tedy současnou judikaturou rozšířen.

Soudní praxe tedy jasně říká, že doznání samo o sobě pro rozhodnutí o vině a trestu obviněné osoby v žádném případě nestačí. Je otázkou, do jaké míry se tímto názorem bude řídit soudní praxe právě při dohodě o vině a trestu.

4 Příprava výslechu

Veškerá literatura i z rozhovorů vyplývající praxe se shodují na jednom: nejlepší a nejsnazší způsob práce se lživou výpovědí vyslýchaného je jí předejít. A toho lze samozřejmě docílit především pečlivou přípravou výslechu.

To je důvod, proč považuji přípravu výslechu za elementární část. Důkladnější příprava je pochopitelně vyžadována spíše při výslechu obviněného než při výslechu svědka, a proto se v následujícím textu zaměřím právě na ni.

4.1 Shromažďování informací

Jak se shodli všichni dotázaní vyšetřovatelé, základem pro úspěšné vedení a dokončení výslechu jsou tyto faktory:

1) Maximum připravených podkladů a informací

Z rozhovorů i z odborné literatury vyplývá, že tento bod je skutečně zásadní a nejdůležitější. Čím více informací a pokladů vyslýchaný má, tím propracovanější taktiku výslechu může zvolit a zároveň se mnohonásobně zvyšuje šance na úspěšné překonání lživé výpovědi.

Na otázku, jaké informační zdroje policie využívá, odpovídá Slovák¹⁷, že mají vlastní informační systémy, dále využívají evidenci obyvatel, evidenci vozidel, evidenci vězňů,

¹⁶ nález I. ÚS 864/11

¹⁷ Rozhovor s kpt. Mgr. Jiřím Slovákem, SKPV Krajského ředitelství Policie Středočeského kraje

rejstříky trestů, předchozí spisy (nově i v elektronické podobě, takže lze používat fulltextové vyhledávání), rozsudky a jiné policejní materiály. Na druhou stranu Slovák podotýká, že všechny tyto zdroje vždy nevyužívají, protože by to bylo nad rámec jejich časových a kapacitních možností. V této souvislosti bych ještě chtěla poukázat na taktický prvek při zjišťování informací. Slovák uvádí, že ve chvíli, kdy dáte vyslýchané osobě najevo, že jste si o ní něco zjišťovali (např. *Vy už jste byl v minulosti trestaný za ...*), nabude vyslýchaná osoba nepříjemného pocitu, že už o něm policie něco ví.

Informační převahu či alespoň iluzi takové převahy považuji za jeden z důležitých taktických nástrojů, proto se Slovákem souhlasím a považuji za efektivní využívat i takové na první pohled marginální náznaky informační převahy.

Vyslychající nesmí podcenit studium složitějších kauz, protože není výjimkou, že například v oblasti hospodářské kriminality vyslychaný spoléhá na to, že policista dané problematice nerozumí. Pokud se taková domněnka posléze skutečně potvrdí, projeví se tím slabost vyslychaného a podlomí to jeho autoritu, což je vážný problém.

Vyslychající se proto musí co nejvíce orientovat jak v obecné problematice, tak v poměrech konkrétního spáchaného činu. Rašková¹⁸ uvádí, že si vztahy mezi jednotlivými zúčastněnými graficky znázorňuje či v případech, kdy se stalo více skutků, rozkresluje i jednotlivé skutky, zaznamenává stopy a další známé údaje. To hodnotím jako vcelku užitečný tip pro přehlednější orientaci v případě a jsou pak zřejmé konkrétní vazby a současně jsou evidentní případná slepá místa.

Tento postoj má podporu i v literatuře. Rybář¹⁹ poukazuje na to, že vyslychaný musí disponovat dostatkem znalostí z oboru, kterého se trestný čin týká a pokud tato podmínka není stoprocentně splněna, je třeba si přizvat experta v daném oboru, aby při výslechu asistoval.

To je podle mého názoru samozřejmé, protože některé obory jsou samy o sobě tak náročné a specifické, že je potřeba se v něm dlouhodobě orientovat, aby mu člověk porozuměl (například v souvislosti s hospodářskou kriminalitou). Nabízí se otázka, zda má být odborník u výslechu fyzicky nebo jen prostřednictvím technického propojení ve výslechové místnosti.

Můj názor je, že by měl být přítomný přímo u výslechu a představovat pro vyslychanou osobu autoritu v oboru. Takovou roli policista sám o sobě plnit nemůže a to může dávat vyslychanému pocit převahy.

¹⁸ Rozhovor s kpt. Mgr. Alice Raškovou, SKPV Krajského řed. policie Středočeského kraje, 8.3.2013

¹⁹ RYBÁŘ, Miroslav. *Základy kriminalistiky: (vybrané kapitoly pro studenty povinně volitelného předmětu právnických fakult)*. 1. vyd. Dobrá Voda: Čeněk, 2001, str. 142

2) Práce s osobností vyslychaného

Tento bod je typický především pro výslech obviněného a je psychologického rázu, nicméně základ opět spočívá ve sběru informací.

Kvantita nashromážděných informací by měla reflektovat závažnost trestného činu. K tomu účelu poslouží v první řadě podrobné studium spisu (zde jsou zpravidla k dispozici informace o průběhu trestného činu, jakým způsobem byl spáchán atd.).

Pšeničková²⁰ uvádí, že kvantita nashromážděných informací o vyslychaném odpovídá potenciální přínosnosti výpovědi, přičemž důraz bývá kladen na obviněného, přímé svědky a poškozeného.

Tato část přípravy výslechu by se zároveň měla řídit tím, jaký trestný čin byl spáchán. Pokud se jedná například o vraždu nebo znásilnění, měl by vyslychající důkladně zkoumat i dětství, rodinné a pracovní poměry vyslychaného, a to nad rámec §91 TŘ. K tomuto účelu poslouží rozhovory s blízkými osobami, rodinou, zaměstnavatelem a kolegy atp., ale i různé policejní databáze o předchozích trestných činech.

Cílem takového zkoumání je dle Gillernové²¹ získat informace o charakteru osoby, intelektu, vlastnostech či sociálním prostředí, ve kterém žije. Na základě těchto informací si vyslychající kromě taktiky výslechu volí i například složitost kladených otázek.

Takto pečlivá příprava není třeba například u některých druhů dlouhodobé organizované kriminality, kdy výsledný přínos je (vzhledem k časové náročnosti sběru těchto informací) velmi nízký.

4.2 Odborná konzultace

V ideálním případě pak v této části přípravy spolupracuje celý tým profesionálů, složený ze specialistů na jednotlivá témata. Psychologická profilace pachatele by pak byla výstupem takové spolupráce pod odborným vedením psychologa, který by měl s vyšetřovatelem naplánovat i konkrétní taktiku výslechu.

Z praxe nicméně vyplývá, že příprava provedená popsáním způsobem v kooperaci s dalšími odborníky je spíše ojedinělá. Tomuto tvrzení odpovídá i tabulka uvedená v článku

²⁰ Rozhovor s vedoucí odboru obecné kriminality plk. JUDr. Helenu Pšeničkovou, Krajské ředitelství Policie Ústeckého kraje

²¹ GILLERNOVÁ, Ilona a Hedvika BOUKALOVÁ. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006, str. 72

Čírtkové²², která se týká konzultační činnosti realizované v období 2004-2006 na KSV PA²³.

Typ (druh) konzultační činnosti	Počet případů	Základní charakteristika konzultační činnosti
PROFILOVÁNÍ „klasické“ profilování neznámého pachatele násilného činu (vraždy) podle dostupných údajů o případu	1	<ul style="list-style-type: none"> vražda podnikatele 2004
FORENZNÍ PSYCHOLINGVISTIKA profilování neznámého pachatele podle řečového chování - forenzní analýza textu vyděračských dopisů či záznamu zvukové nahrávky	7	<ul style="list-style-type: none"> vydírání mediálně známé osoby výhrůžný vyděračský dopis známému politikovi s požadavkem na výkupné výhrůžný teroristický dopis orgánům státní správy série výhrůžných dopisů s hrozbou teroristických útoků (SK)
ohodnocení nebezpečnosti hrozby + analýza komunikace		<ul style="list-style-type: none"> analýza mediálně prezentovaných sdělení policisty s ohledem na podezření z TČ pomluvy
PSYCHOLOGIE VÝSLECHU psychologická interpretace videozáznamu dle zadání (vidografie) + psychologie výslechu	3	<ul style="list-style-type: none"> posouzení věrohodnosti výpovědi dvou svědků v případě neobjasněného únosu a zmizení pražského podnikatele a psychologická podpora směřující k další taktice vyšetřování vůči podezřelým osobám
PROGNÓZOVÁNÍ NEBEZPEČNOSTI analýza chování osoby asistující otcovraždě	1	<ul style="list-style-type: none"> „risk-assessment“ - posouzení signálů rizikovosti chování mladistvé osoby pod probačním programem
MOTIVACE psychologická posouzení motivace v případě dokonané sebevraždy	1	<ul style="list-style-type: none"> psychologická analýza dynamiky sebevražedného úmyslu a motivů

²² ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Současné trendy v kriminalistické psychologii. *Kriminalistika*. 2007

²³ Katedra společenských věd Policejní akademie

Z uvedené tabulky vyplývá, že kooperace vyslychajícího s psychologem v souvislosti s výsledkem je v poměru k ostatním typům konzultačních činností nízká. Na základě této tabulky je také možné usoudit, že vyšetřovatelé oslovují psychology se žádostí o spolupráci spíše v případech, kdy je pachatel neznámý a vyšetřovatelé neví, jakým směrem se ubírat. Naopak když už je obviněný znám, tendence ke spolupráci s psychologem podstatně klesá.

4.3 Taktika výslechu

Na základě shromážděných informací přistoupí vyslychající ke zvolení taktiky výslechu. Základem je uvědomit si cíl výslechu a posléze zvolit způsob, kterým lze daného cíle nejlépe dosáhnout.

Vyslychající by si měl podle Gillernové²⁴ promyslet tyto základní body:

- Okolnosti, které mají být výsledkem objasněny
- Otázky, kterými mají být tyto okolnosti objasněny
- Pořadí, v němž budou kladeny otázky a objasňovány dané okolnosti
- Věcné důkazy, protokoly z vyšetřovacích úkonů a jiné materiály, které budou využity u výslechu
- Taktické postupy, jak budou tyto materiály využity a vyslychaným osobám předkládány

Pokud si toto vyslychající předem ujasní, může nejdříve pokládat otázky a až posléze nechat vyslychaného, aby se k daným skutečnostem vyjádřil, případně je kombinovat. Nicméně své stanovisko by měl být vyslychající připraven operativně změnit po prvním kontaktu s vyslychaným a po posouzení jeho postoje vůči policejnímu orgánu.

Pro podobné situace dotázaní vyšetřovatelé doporučují mít připravený seznam otázek a skutečností, na které je třeba se ve výslechu dotázat. I kdyby se výslech vyvíjel jakkoli, taková kostra zajistí, že po výslechu nezůstanou žádné informace, na které vyslychající zapomněl nebo ke kterým se nedostalo.

Stejně důležitá je i taktika práce s informacemi, kterou jsem již zmínila. Tu je také případně připravit si ještě před výslechem, člověk však musí být schopen ji v konkrétní situaci změnit. Možnosti práce s informacemi jsem na základě rozhovorů a prostudované literatury shrnula do tří skupin:

²⁴ GILLERNOVÁ, Ilona a Hedvika BOUKALOVÁ. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006, str.182-183

- Vyslýchající může informace předeštířit rovnou, aniž by měl vyslýchaný možnost se od nich předtím odchýlit nebo je zatajit. To představuje efektivní postup například v situaci, kdy vyslýchaný dává najevo, že se s policistou nebude bavit, protože spoléhá na to, že v rukou nemá žádné konkrétní důkazy
- Vyslýchající informace používá proti vyslýchanému průběžně, usměrňuje tím jeho výpověď
- Vyslýchající s nimi během výslechu nepracuje vůbec. Buď je předloží až na konci výslechu, aby demonstroval vědomí toho, že subjekt vypovídá lživě, nebo dokonce ani tehdy a nechává je nepředložené

Tyto způsoby lze samozřejmě libovolně kombinovat. Nutno však podotknout, že pracovat s nashromážděnými důkazy se musí velmi opatrně a obezřetně, aby nedošlo k jejich znehodnocení nebo ztrátě jejich taktického potenciálu.

Dalším bodem přípravy je zvolení konkrétního místa, adekvátního pro danou situaci. Standardním prostorem pro tyto účely dle literatury hlavně výslechová místnost. Ta je samozřejmě formální, strohá a neosobní a skýtá všechny potřebné náležitosti (např. kamera, stůl, židle, okno do druhé místnosti se zrcadlovým efektem atp.). Výslechové místnosti věnuji samostatnou kapitolu níže.

Druhou hojně užívanou možností je využití kanceláře vyšetřovatele. V literatuře sice nebývá vždy uvedena, nicméně z policejní praxe vyplývá, že je to skutečně hojně využívané výslechové prostředí. Tato varianta už je méně formální a vykazuje jakousi vstřícnost vyslýchajícího a pozitivnější přístup.

V praxi je dobré pro tyto účely mít v kanceláři co nejméně osobních věcí, jak uvádí vyšetřovatelka ÚOOZ²⁵. Další variantou, využívanou zejména při výslechu svědků se zhoršeným zdravotním stavem nebo jinou komplikovanou překážkou, je přesunout místo výslechu do jejich bydliště.

Slovák²⁶ k tomu podotýká, že pokud jde o krajská oddělení, tak ty mají poměrně široký geografický rozptyl a je přijatelnější, když se vyslýchající přesunou do města, kde se trestný čin udál a tam vyslýchají jednotlivé osoby, než aby všichni vyslýchaní museli na výslechy dojíždět na krajské ředitelství. To s sebou zároveň přináší technická negativa, protože tyto provizorní prostory samozřejmě nejsou adekvátně vybaveny a uzpůsobeny.

²⁵Rozhovor s kpt. Mgr. Iva Knolovou, Útvar pro odhalování organizovaného zločinu SKPV, 20.3.2013

²⁶ Rozhovor s kpt. Mgr. Jiřím Slovákem, SKPV Krajského ředitelství Policie Středočeského kraje

Výslech v policistovi neznámém prostředí s sebou nese i další negativa. Rybář²⁷ uvádí, že prostředí známé vyslychajícímu mu zajišťuje psychickou převahu. S tím souhlasím, nicméně dle mého soudu u většiny běžných výslechů taková převaha není třeba a naopak vstřícný přístup a ochota ze strany policisty průběh běžného výslechu usnadní.

Taková rizika je dle mého názoru třeba brát v potaz u výslechů potenciálně problematických, takže například u obviněného nebo u svědka, u kterého lze předpokládat nějakou motivaci ke lživé výpovědi.

4.4 Technická příprava výslechu

Po přípravném sběru informací a zvolení vhodné taktiky by měl být stanoven počet vyslychajících a jejich personální obsazení.

Tento aspekt bývá v odborné literatuře nastíněn jen okrajově, proto vycházím především z rozhovorů. Přichází tedy v úvahu několik možností.

Vyšetřovatel může vyslychat sám nebo ve dvojici. Vyslychající mohou být pro vyslychaného neznámí, nebo si může vyšetřovatel přizvat k výslechu tzv. operativce²⁸, který se již s dotyčným zná.

Pokud již vyslychaný projevil vůči některému policistovi důvěru, je účelné toho využít a v pozitivně navázaném kontaktu pokračovat. Pokud je naopak vzájemný vztah negativní, je na místě výslech provést v jiné personální sestavě, aby výslech už od počátku nebyl ovlivněn vzájemnými negativními vztahy.

Dalším organizačním bodem je předpokládaná doba výslechu a jeho trvání. Výslech by měl pochopitelně proběhnout co nejdříve je to možné, a tím zajistit pokud možno co nejčerstvější, neovlivněné a spontánní informace.

Trvání výslechu bude odpovídat obtížnosti konkrétního případu. Při vyslychání většího počtu osob musí vyslychaný dopředu zvážit jejich pořadí. V úvahu by měl brát například to, který vyslychaný bude asi nejsnáze podávat informace. Zde může vyslychající vycházet ze své intuice či zkušeností, užitečné poznatky se však dají najít i v literatuře.

Například Matíášek doporučuje: „Z taktického hlediska je možno zdůraznit, že spolupachatel, který byl partou naveden ke spáchání trestného činu nebo jej učinil pro to, aby

²⁷ RYBÁŘ, Miroslav. *Základy kriminalistiky: (vybrané kapitoly pro studenty povinně volitelného předmětu právnických fakult)*. 1. vyd. Dobrá Voda: Čeněk, 2001, str. 141

²⁸ Příslušník PČR, který oproti vyšetřovateli pracuje především mimo kanceláře PČR a s vyslychaným již mnohdy přišel do kontaktu při sběru informací v terénu.

se před partou k utlumení pocitu méněcennosti „vytáhl“, je nejméně spolehlivým „kamarádem“ a při psychologicky dobře vedeném výslechu vypoví ochotně a bez zábran nejen o své, ale i o činnosti ostatních členů party, jakmile pocítí kladnou autoritu vyslýchajícího.“²⁹

Naproti tomu Slovák³⁰ uvádí, že spolupachatele je vhodné vyslýchat současně, přičemž by vyslýchající měli průběžně sdílet informace. Po psychologické stránce se dobře pracuje s vyslýchaným, který neví, co vyšetřovatelům sdělili ostatní pachatele, ale připadá mu pravděpodobné, že něco sdělili. Vyslýchající ho pak v takovém pocitu může úmyslně utvrzovat, a to i ve chvíli, kdy žádné užitečné informace dosud nezískal. Případně může vyslýchanému předestřít, kdo všechno už vypovídal a v jakých věcech.

S tím jednoznačně souhlasím, opět jde o vytvoření dojmu informační převahy.

Ve všech případech by měla být použita kamera, aby se průběh celého výslechu natočil a mohl být následně podroben opětovnému detailnímu zkoumání.

Kohout například popisuje pokusy k problematice videografie, v nichž byly pomocí videotechniky zkoumány mimické a barevné změny v obličejí a specialista na základě nich hodnotil pravdomluvnost vyslýchané osoby.³¹

Pokud se nevyužije při výslechu kamera, přichází v úvahu alespoň dokumentace formou zvukového záznamu, který podle Rybáře³² zachycuje alespoň atmosféru výslechu a stav vyslýchané osoby.

Z policejní praxe ovšem vyplývají poměrně zásadní problémy při využití jakékoli formy dokumentace související především s nedostatečnými kapacitními možnostmi. V důsledku toho mohou být možnosti práce s nepravdivou výpovědí omezené. Tomuto problému současné policejní praxe se budu hlouběji věnovat v závěru své práce.

Stojí za zmínku i novela TŘ číslo 459/2011, která přináší možnost provádět tzv. dálkové výslechy prostřednictvím videokonferenčního zařízení. Hlavním záměrem je usnadnění výslechu na mezinárodní úrovni, nicméně lze tento specifický způsob výslechu využít i pro

²⁹MATIÁŠEK, Jan, Bohumil BARTA a Jaroslav SOUKUP. Výslech a psychologie. 1. vyd. Praha: Orbis, 1966, str. 199

³⁰Rozhovor s kpt. Mgr. Jiřím Slovákem, SKPV Krajského ředitelství Policie Středočeského kraje

³¹KOHOÚT, 2008, str. 192

³²RYBÁŘ, Miroslav. *Základy kriminalistiky: (vybrané kapitoly pro studenty povinně volitelného předmětu právnických fakult)*. 1. vyd. Dobrá Voda: Čeněk, 2001, str. 146

některé situace uvnitř ČR (např. pokud se svědek nemůže dostavit k soudu nebo z důvodu bezpečnosti či utajení není vhodné ho vyslýchat přímo při soudním jednání)³³.

V takových případech jsou možnosti vyslychajícího ovlivnit výslechové prostředí a atmosféru značně omezeny, ale nesporně to přináší řadu výhod (např. videozáznam nebo zvukový záznam z takového výslechu je pořizován obligatorně). Přesto se má k této možnosti přistoupit jen ve výjimečných případech. Jak uvádí důvodová zpráva k této novele, „Tento způsob provedení úkonu lze proto užít jen tehdy, je-li to potřebné z důvodu ochrany práv osob, zejména s ohledem na zdravotní stav nebo věk vyslychané osoby (výslech seniorů, zdravotně postižených osob, osob mladších patnácti let apod.), nebo pokud je to potřebné z bezpečnostních nebo jiných závažných důvodů (např. eliminace rizika útěků osob)“³⁴.

4.4 Výslechová místnost

Jedním z prostředků, které může vyslychající využít v rámci své výslechové taktiky, je volba prostředí, ve kterém proces výslechu proběhne. Vyslychající subjekt má celou řadu možností. Nejběžnější je, jak jsem zmínila, jeho kancelář. Pokud se snaží demonstrovat svoje vstřícné jednání nebo pokud to vyžaduje situace, může vyslychající zavítat i na pracoviště nebo bydliště vyslychaného.

Jak uvádí Straus³⁵, ve specifických případech lze využít i výslechovou místnost pro tyto účely uzpůsobenou. Taková místnost má kromě vhodného uspořádání také odpovídající technické vybavení zajišťující maximální autenticitu celého výslechu a jeho přesnou dokumentaci.

Součástí výslechové místnosti má být čekárna. Ta slouží k umístění osob, které budou následně vyslechnuty. Kromě běžného vybavení je v ní nezakrytě nainstalována kamera a mikrofon. Už odpovídajícím vybavením čekárny lze částečně předpřipravit atmosféru výslechu.

Například ve Středočeském krajském velitelství je čekárna zabezpečena ještě mřížemi a působí poměrně odstrašujícím dojmem. Místnost je úmyslně strohá, depresivní. Nicméně i to může být součástí taktiky vyslychajícího. Jak uvedl Slovák, on sám před každým

³³ <http://www.trestni-rizeni.com/dokumenty/novely-trestnich-predpisu/novela-trestniho-radu-cislo-4592011-sb>

³⁴ <http://www.trestni-rizeni.com/dokumenty/novely-trestnich-predpisu/novela-trestniho-radu-cislo-4592011-sb/2>

³⁵ STRAUS, Jiří. Kriminalistická taktika. 2. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, str. 128

výslechem zvažuje, zda vyslýchaného do čekárny posadí. Účelem je navodit nepříjemné pocity a strach už v době při čekání na výslech.

Vlastní výslechová místnost také není uzpůsobena tomu, aby vyvolávala v dotazovaném příjemné pocity. Prostředí je opět jednoduché a strohé. Místnost je propojena jednocestným zrcadlem s další (technickou) místností, kde sedí zbytek personálu. V místnosti musí být viditelně nainstalována kamera.

Kromě zmíněného nerušeného prostředí a komplexní dokumentace, která zároveň snižuje nutnost opakování výslechu, existují i další důvody, proč v některých případech zvolit toto specifické prostředí.

Zprvé prostředí výslechové místnosti zvyšuje převahu vyslýchajícího nad vyslýchaným, a to hned dvěma způsoby. Prvním je informační převaha, která vzniká propojením výslechové místnosti s technickou, kde personál kooperuje s vyslýchajícím a obratem reaguje na jeho konkrétní informační potřeby. Druhým je pak převaha psychologická, kterou podporuje typické strohé policejní prostředí. Vyslýchající ji ještě může různými detaily posilovat, jak uvádí Slovák³⁶ například tak, že místo polstrované židle pro dotazovaného zvolí obyčejnou dřevěnou a tvrdou židli atp. To považují za účinný nástroj, kterým lze ovlivnit postavení vyslýchajícího nebo vyslýchaného v souvislosti se zvolenou taktikou.

A zadruhé: propojení výslechové místnosti s technickou místností umožňuje účast dalších oprávněných subjektů (např. státního zástupce, soudce) na výslechu, aniž by byli přítomni ve výslechové místnosti a mohli tak ovlivňovat či narušovat průběh nebo taktiku výslechu.

Zde bych se chtěla pozastavit u možnosti spolupráce s psychologem přímo během výslechu právě prostřednictvím technické místnosti.

Porada³⁷ ve své *Kriminalistice* popisuje experiment, kdy vyšetřovatel vyslýchal klasickým způsobem ve výslechové místnosti a psychologický konzultant vše sledoval z technické místnosti. Pomocí počítače průběžně informoval vyslýchajícího, na které problémy se v dané fázi zaměřovat. Z výsledku tohoto pokusu vyplynulo, že se vyslýchající cítil jistější. A výslech proběhl úspěšně.

Osobně považují tuto formu jakéhosi psychologického školení či koučování za přínosnou, protože vyslýchající subjekt se v praxi učí, na které projevy a zvláštnosti se má zaměřovat a tyto nabyté a názorně demonstrovány zkušenosti může dále využívat a

³⁶ Rozhovor s kpt. Mgr. Jiřím Slovákem, SKPV Krajského ředitelství Policie Středočeského kraje

³⁷ PORADA, Viktor. *Kriminalistika*. Brno: CERM, 2001

zdokonalovat. Myslím, že by bylo vhodné tento typ „psychologických supervizí“ zavést plošněji, a to především u závažnějších případů.

5 Stadia výslechu

Odborná literatura dělí stadia výslechu na tři fáze, což koresponduje i s TŘ, konkrétně s ustanoveními §91 a §92. První dvě fáze jsou povinné, poslední nikoli. Zákon toto uspořádání výslechu spíše naznačuje, ale výslovně říká, že první stadium musí být skutečně na počátku. Pořadí zbylých dvou fází z litery zákona podle mého soudu nevyplývá. Tato posloupnost odráží standardizované pořadí v literatuře.

Nicméně v TŘ není výslovně uvedeno, že druhá a třetí fáze mají být oddělené a v daném pořadí³⁸. Této variability lze využít pro zvolenou taktiku výslechu

Jsou to tyto tři fáze výslechu:

- Úvodní stadium výslechu
- Stadium souvislého líčení (monolog)
- Stadium otázek a odpovědí (dialog)

Tomuto schématu tedy odpovídá i TŘ, který ve svých ustanoveních o výslechu obviněného a svědka uvádí obligatorní formality, které musí být provedeny na počátku výslechu (zjištění totožnosti, poučení o právech a povinnostech, u svědka i zjištění poměru k projednávané věci). Dále musí být vyslýchanému bezpodmínečně dána možnost se vyjádřit k dotazované věci a souvisle vylíčit skutečnosti, které se k dané situaci váží. Kladení otázek, čili dialogová fáze, už je fakultativní.

³⁸§ 92:

(2) Obviněnému musí být dána možnost se k obvinění podrobně vyjádřit, zejména souvisle vylíčit skutečnosti, které jsou předmětem obvinění, uvést okolnosti, které obvinění zeslabují nebo vyvracejí, a nabídnout o nich důkazy.

(3) Obviněnému mohou být kladeny otázky k doplnění výpovědi nebo k odstranění neúplnosti, nejasnosti a rozporů. Otázky musí být kladeny jasně a srozumitelně bez předstírání klamavých a nepravdivých okolností; nesmí v nich být naznačeno, jak na ně odpovědět.

5. 1 Úvodní stadium

V úvodním stadiu vyslychající naplní veškeré formální náležitosti, poučí vyslychaného o právech a povinnostech, zjistí postoj vyslychaného k dané události nebo osobám. Je vhodné informovat vyslychané, co se od nich ve výslechu očekává. Pšeničková³⁹ ovšem uvádí, že v některých případech se na to nejprve ptá vyslychané osoby ona (*Proč si myslíte, že tu teď jste?*). Takový postup hodnotím jako další možný nástroj pro upevnění pozice a taktiky vyslychajícího.

V úvodní fázi je tedy z taktického hlediska důležité především zformování prvního kontaktu a vzájemného vztahu mezi vyslychaným a vyslychajícím.

5.1.1 První kontakt

Formování prvního kontaktu představuje velice důležitý zahajovací prvek zvolené taktiky výslechu. Navázáním odpovídajícího prvního kontaktu má vyšetřovatel ve vyslychaném vyvolat nebo posílit dojem, že by měl vypovídat pravdivě.

Slovák⁴⁰ popisuje, že pokud chce vést výslech v přátelském duchu, tak se po příchodu vyslychaného představí a podá mu ruku. Často projevuje vstřícnost i tak, že vyslychanou osobu vyzvedne na vrátnici, do kanceláře ji doprovodí osobně a už po cestě se snaží navázat kontakt otázkami na nezávazná témata, která se netýkají vyšetřovaného činu ani výslechu. Po příchodu pak nabízí kávu, čaj a vytváří obecně pozitivní a příjemné prostředí.

To je podle mě ideální způsob, jak vzbudit ve vyslychané osobě důvěru a navodit pocit, že se nemusí bát komunikovat. Pravděpodobně už pak stačí si takto pozitivně naladěný vztah udržet pozorným chováním, srozumitelným poučením, věcnou argumentací i potřebnou dávkou empatie.

Slovák dále uvádí, že pokud si ovšem v rámci zvolené taktiky uzná za vhodnější vyvolání dojmu převahy a autority, nechá si vyslychaného přivést třetí osobou, ruku nepodává a utužuje ve vyslychaném pocit podřízené pozice. Dalším nástrojem může být i tykání či vykání vyslychané osobě, přičemž vykání je zpravidla neutrální, kdežto tykání je demonstrací buďto extrémně přátelského, nebo naopak extrémně autoritativního přístupu ze strany vyšetřovatele. Podobným prostředkem je i volba, zda jsou vyslychanému obviněnému

³⁹ Rozhovor s vedoucí odboru obecné kriminality plk. JUDr. Helenu Pšeničkovou, Krajské ředitelství policie Ústeckého kraje

⁴⁰ Rozhovor s kpt. Mgr. Jiřím Slovákem, SKPV Krajského ředitelství policie Středočeského kraje

ponechaná pouta nebo jsou mu sundána.

K prvnímu kontaktu může dojít již při zatčení obviněného, ale jak podotýká Pšeničková⁴¹, interní policejní předpisy nedoporučují, aby se vyslychající účastnil zatýkání, a proto se tak ve většině případů neděje. To hodnotím jako užitečné pravidlo, jelikož by se první kontakt formoval v silně emotivní chvíli a existovalo by velké riziko, že by byl vztah mezi vyslychaným a vyslychající od samého počátku negativně ovlivněn. Je však na místě se informovat o tom, jak zatčení probíhalo. Nelze z toho samozřejmě vyvozovat jednoznačné závěry, ale pokud například obviněný celé zatčení prožívá naprosto klidně a odevzdaně, může to naznačovat, že se trestného činu skutečně dopustil a je smířený s následným vyústěním situace.

Někdy dochází k prvnímu kontaktu již před prvním setkáním, a to v případech, kdy vyšetřovatel místo oficiálního autoritativního předvolání vyslychané osobě například sám zavolá a snaží se domluvit místo a čas výslechu, který by jí vyhovoval a přinesl co nejméně komplikací. Slovák⁴² ale zdůrazňuje, že je to z jeho strany velice vstřícné gesto. Už v tuto chvíli lze navázat první pozitivní kontakt.

Z rozhovorů tedy vyplývá, že vyslychající má dostatek nástrojů k tomu, aby navázal první kontakt tak, že to koresponduje s dopředu zvolenou taktikou výslechu. Stačí se tedy vyvarovat při prvním setkání elementárních chyb, které shrnuje Rybář⁴³ „Ztížený průběh výslechu a problematické dosažení jeho cíle je často v těch případech, kdy se kontakt nepodařilo navázat z důvodu např. netrpělivosti, nervozity či podcenění předmětu výslechu ze strany vyslychajícího“. K tomu bych ještě doplnila, že by vyslychaný subjekt měl od počátku být středem zájmu vyslychajícího. To znamená, že vyslychající by měl zamezit veškerým rušivým vlivům, jako jsou telefonáty, příchody dalších osob, rozhovory s kolegy atp.

Posledním výstupem z rozhovorů, který stojí za zmínku je, že ženy vyšetřovatelky nepocítují, že by jejich postavení a autorita byly znevažovány na základě pohlaví, že by je vyslychané osoby nebraly dostatečně vážně. Naopak Rašková⁴⁴ podotýká, že je to pro mnoho vyslychaných příjemné a kontakt se navazuje mnohdy snáz.

⁴¹Rozhovor s vedoucí odboru obecné kriminality plk. JUDr. Helenu Pšeničkovou, Krajské ředitelství policie Ústeckého kraje

⁴²Rozhovor s kpt. Mgr. Jiřím Slovákem, SKPV Krajského ředitelství Policie Středočeského kraje

⁴³RYBÁŘ, Miroslav. *Základy kriminalistiky: (vybrané kapitoly pro studenty povinně volitelného předmětu právnických fakult)*. 1. vyd. Dobrá Voda: Čeněk, 2001, str. 146

⁴⁴Rozhovor s kpt. Mgr. Alice Raškovou, SKPV Krajského řed. policie Středočeského kraje, 8.3.2013

5.2 Fáze monologu

Následuje souvislé líčení, kdy dá vyslychající dotazovanému prostor, aby sám vypovídal o tom, co je mu v souvislosti s předmětem výslechu známo. A to nejen to, co sám vyslychaný viděl nebo zažil, ale i co slyšel zprostředkovaně od jiných osob atd. Obviněný má zejména prostor podrobně se vyjádřit k obvinění a uvést okolnosti, které je zeslabují nebo vyvracejí, a předložit o nich důkazy.

Především u obšírnějších výslechů Němec⁴⁵ doporučuje, aby vyslychající vyslychaného navedl na určitý postup při monologu (například aby vypovídal chronologicky nebo k jednotlivým skutkům či osobám).

Při monologové fázi by se měl podle Strause⁴⁶ vyslychající zaměřit na veškeré verbální a neverbální projevy dotazovaného subjektu. Dále by měl zhodnotit, jak vyslychaný výslech prožívá. Vyslychající má také možnost posoudit, jak je vyslychaný subjekt schopen vnímat, zapamatovat si a reprodukovat prožité události a jaký má postoj k probíhajícímu trestnímu řízení.

Po obsahové stránce se v této fázi vyslychající zaměřuje na nepřesnosti, mezery, protirečení, rozpor s ostatními důkazy. Na základě všech uvedených indikátorů by měl posoudit, zda a do jaké míry je výpověď důvěryhodná.

Rybář⁴⁷ poukazuje na taktický přínos monologové fáze, protože vyslychaná osoba může nevědomě poukázat na okolnosti, které dosud nebyly předmětem zájmu vyslychajícího, ale ukázalo se, že by mohly s vyšetřovaným činem souviset. Vyslychaný je spontánně a pravdivě vylíčí, což by nemuselo nastat, kdyby reagoval na přímý dotaz.

Gillernová⁴⁸ podotýká, že v tomto stadiu výslechu se nedoporučuje vyslychaného zbytečně přerušovat, pokud závažně neodbočuje od tématu. Vyslychaný subjekt ovšem může být vyzván, aby danou okolnost podrobněji rozvedl.

Podle mého názoru by se měl vyslychající vyvarovat i takovýchto drobných zásahů a naopak trpělivě naslouchat, dělat si poznámky a analyzovat projevy vyslychané osoby, a to jak verbální, tak neverbální a průběžně si připravovat doplňující dotazy.

⁴⁵ NĚMEC, Miroslav. *Výslech a taktika jeho provádění ve speciální výslechové místnosti*. vyd. 1. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2003, str. 112

⁴⁶ STRAUS, Jiří. *Kriminalistická taktika*. 2. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, str. 227

⁴⁷ RYBÁŘ, Miroslav. *Základy kriminalistiky: (vybrané kapitoly pro studenty povinně volitelného předmětu právnických fakult)*. 1. vyd. Dobrá Voda: Čeněk, 2001, str. 142

⁴⁸ GILLERNOVÁ, Ilona a Hedvika BOUKALOVÁ. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006., str. 184

5.3 Fáze dialogu

Poslední fází je pak stadium otázek a odpovědí. Smyslem této fáze je především doplnit, upřesnit a konkretizovat informace získané během výslechu. Účelem je odstranit rozpory jak ve výpovědi samotné, tak mezi výpovědí a jinými důkazy. Pasivní úloha vyslychajícího z předchozí fáze se mění na úlohu aktivní. Kromě pokládání otázek může i předkládat důkazy.

V závěrečném stadiu výslechu tedy vyslychající aktivně formuje výslech. Právě v této stádiu podle mě dostává nejvíce prostoru konkrétní zvolená taktika. Tou by měla být kombinace taktiky připravené před výslechem se zřetelem k vlastnostem a postojům vyslychaného, které vyplynuly z pozorování ve fázi monologu. Finální taktiku pak vyslychající aplikuje při vzájemné interakci formou pokládání otázek a předkládání důkazů. Toto je klíčový okamžik pro psychologické působení vyslychajícího za účelem překonání lživé výpovědi.

Na závěr výslechu je ještě žádoucí se vyslychaného dotázat, zda chce výpověď doplnit nebo k výslechu ještě něco podotknout. Rozsah jednotlivých částí výslechu je různorodý. Zatímco úvodní fáze výslechu je víceméně standardizovaná, rozsah zbylých dvou se odvíjí především od předmětu výslechu a od ochoty vyslychaného spolupracovat. Výstupem takového výslechu je kromě informací k předmětu výslechu dle Spurného⁴⁹ také orientační odhad osobnosti pachatele (temperament, schopnosti, rysy osobnosti, psychopatologické zvláštnosti, laické posouzení věrohodnosti výslechu, vysuzování motivů jednání vyslychaných osob při výslechu, možnosti ovlivňování ochoty vyslychaného vypovídat).

Ze všech mnou pořádaných rozhovorů vyplývá, že pořadí druhé a třetí fáze mohou vyslychající obrátit, nebo je průběžně kombinovat v rámci zvolené taktiky výslechu. Standardizované pořadí, které jsem naznačila výše, mi připadá logické a z taktického hlediska ideální. Nicméně je třeba přihlídnout k tomu, že zkušený vyslychající může operativně reagovat na chování vyslychané osoby a že to v danou chvíli může přinést lepší výsledky.

⁴⁹ SPURNÝ, Joža. Psychologie výslechu. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, str. 80

6 Odmítnutí obviněného vypovídat

Jak jsem uvedla v předchozích kapitolách své práce, obviněný nesmí být nucen vypovídat, ani být za své mlčení trestán. Nicméně se nabízí otázka, do jaké míry lze z odmítnutí vypovídat vyvozovat závěry o vině nebo nevině obviněného. V běžné policejní praxi to totiž může být vodítko, kterým směrem se dále ubírat.

Považuji za zajímavé, že se v posledních letech v některých vyspělých zemích tento přístup mění. Zmíněnou proměnu ve svém článku *Zákaz donucování k sebeobviňování* popisuje Musil.⁵⁰ Pozoruje ji například v době, kdy Velkou Británii zasáhla vlna teroristických útoků. V této souvislosti byl přijat zákon, který při hodnocení důvodů umožňuje zohlednit, že obviněný mlčí nebo bez udání důvodu odmítá odpovídat na otázky soudu.

ESLP pak tento postup posvětil ve věci John Murray proti Spojenému království. Murray byl člen IRA, který byl odsouzen za zbavení osobní svobody informátora policie. V odůvodnění odsuzujícího rozsudku bylo důkazem viny mimo jiné mlčení obviněného. ESLP v tomto případě neshledal na straně Británie žádné pochybení, pouze zdůraznil, že mlčení obviněného nesmí být jediným či hlavním důkazem pro odsouzení.

S tímto britským, respektive evropským vzorem se nemohu ztotožňovat. Umím si představit jeho snadné zneužití. V situacích, kdy se vyslychající dostane do mrtvého bodu (což může nastat už na počátku výslechu) je v současné době nucen pomocí své taktiky a psychologických zkušeností aktivně pracovat s vyslychanou osobou a motivovat ji v rámci zákona ke spolupráci (tzn. nesmí ji nutit). Kdybychom však přijali anglický model, mohlo by to vést k tendenci předčasně ukončených a uzavřených výslechů při prvotním nezdaru. Navíc by tato potenciální pohodlnost či dokonce vypočítavost vyšetřovatelů šla použít jako důkazní prostředek proti samotnému obviněnému, což považuji za nepřijatelné.

Podporu pro svůj postoj jsem našla i v naší judikatuře. Ústavní soud ve svém nálezu praví „Právo na obhajobu, které má i ústavněprávní zakotvení (čl. 37 odst. 1 a 2, čl. 40 odst. 3 a 4 Listiny), je koncipováno tak, že obviněný se může, avšak nemusí hájit; taktika a způsob vedení obhajoby je výlučně v dispozici obviněného; také volba okamžiku, kdy obviněný s obhajobou vystoupí, je toliko jeho věcí; úkol prověřovat obhajobu spočívá v kterémkoli

⁵⁰ MUSIL, Jan. Zákaz donucování k sebeobviňování (nemotetur se ipsum accusare). *Kriminalistika* 2009

okamžiku trestního řízení na orgánech činných v trestním řízení; obviněného v trestním řízení netíží žádné důkazní břemeno.⁵¹

V souvislosti s výslechovou praxí k tomu Němec⁵² uvádí, že přesvědčením obviněného o nevýhodnosti nevypovídat lze pouze přes pozitivní motivaci. To znamená zdůraznit, že jeho výpověď je především jeho obhajobou a zároveň ho přesvědčit, že policie bude všechny důkazy, včetně jeho výpovědi, posuzovat objektivně.

V těchto případech je dle mého názoru dobré využít metodu *stimulování kladných vlastností vyslychaného*, které se budu věnovat až v následujících kapitolách.

7 Taktiky odhalení a překonání lživé výpovědi

Pokud má vyslychající dostatek informací o konkrétním případě, lze lživou výpověď odhalit poměrně snadno na základě rozporu výpovědi nebo jejích částí s ostatními důkazy.

Nicméně v situaci, kdy informační zázemí daného případu není tak pevné, musí vyslychající subjekt vyvozovat závěry o pravdivosti nebo nepravdivosti výpovědi na základě pozorování celého průběhu interakce mezi vyslychajícím a vyslychaným.

7.1 Pozorování

Vyslychající si musí stanovit cíl pozorování, musí tedy vědět, co v projevech dotazovaného hledá a jakým způsobem k jejich dosažení směřuje.

Dále si musí být vědom, že kromě výrazných signálů v chování či projevech vyslychaného existují i méně výrazné signály, které mohou mít vysokou výpovědní hodnotu. Vyslychající by je měl registrovat a pro jejich hlubší či zpětnou analýzu je namístě je zdokumentovat a mít je kdykoli k dispozici.

Při analýze a interpretaci projevů vyslychaného nesmí vyšetřovatel zapomínat, že samotný výslech je velice stresující a psychicky náročná konfrontace. Vyšetřovatel má projevy vyslychaného hodnotit opatrně a s přihlédnutím k celé výslechové situaci. Musí

⁵¹Nález III. ÚS 1624/09

⁵²NĚMEC, Miroslav. *Výslech a taktika jeho provádění ve speciální výslechové místnosti*. vyd. 1. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2003, str. 27

objektivně vzít v potaz i svůj vliv na druhou osobu v kritickém okamžiku interakce, celkové podmínky výslechu a vědomě přibrzdit přirozenou tendenci k okamžité interpretaci projevů vyslýchaného.

7.2 Orientační odhad věrohodnosti výpovědi obviněného

Na základě dosud vyhodnocených závěrů vyplývajících z pozorování vyslychajícího a některých standardizovaných reakcí (na základě těch ovšem nelze dedukovat s jistotou) by si měl vyslychající vytvořit alespoň orientační představu o věrohodnosti dosavadní výpovědi, tedy zda vyslychaný mluví pravdu nebo lež. Podle toho by pak vyslychající měl upravit taktiku, kterou bude aplikovat při dialogové, konfrontační fázi.

Čírtková, která se věrohodností výpovědi zabývá, ve své *Policejní psychologii*⁵³ uvádí pět bodů, na základě kterých je možné si takový odhad vytvořit.

1) Reakce na přímé obvinění

Nevinný obvykle bezprostředně odmítá obvinění, zatímco skutečný pachatel postupuje obezřetněji. Je opatrný a vyčkává.

2) Opakované prohlášení o nevině

Nevinný je typický opakovaným a detailním prohlášením o nevině a odvolává se na fakta, svědky. Viník je pasivnější, tolik nevysvětluje, reaguje opatrněji a vágněji.

3) Opakovaný návrat k bodům obvinění

Nevinná osoba se je snaží postupně logicky vyvracet, kritickým otázkám se nevyhýbá. Naopak se k nim vrací. Viník kritický dotaz odsouvá, bývá na něm patrné napětí nebo nejistota.

4) Odvolání na širší kontext

Jde například o souvislost mezi činem a běžnými životními návyky. Nevinný na to často poukazuje, na absurditu vzhledem k jeho vzdělání, dosavadnímu způsobu života atp. Pro viníka je to netypické, spíše vzácné.

⁵³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006, str. 298-299

5) Obavy z ostudy

Nevinné osoby bývají citlivé na mínění ostatních (přátelé, kolegové, rodina...) a jsou tím upřímně zneklidněni. Viník je naopak zneklidněn spíše hrozícím trestem, nikoli svou pověstí.

Kromě těchto vodítek musí vyslychající při posuzování věrohodnosti brát v úvahu i obsahovou stránku výpovědi a do jaké míry odpovídá ostatním nashromážděným informacím. A v neposlední řadě musí brát zřetel i na neverbální projevy vyslychané osoby.

Lživá výpověď zpravidla není nepravdivá komplexně, ale jen v určitých krizových úsecích. K těm krizovým úsekům se obviněný vyjadřuje skoupě, naproti tomu k ostatním až nápadně podrobně. To potvrzuje Pšeničková: „Pokud vyslychaný lže v určitých pasážích, tak o jiných mluví samozřejmě, rád, z patra, plynule. Také se říká, že pokud ve výpovědi mluví o svých emocích, tak je obvykle pravdivější, protože ta lživá výpověď na tohle úplně zapomíná.“⁵⁴

Tento postřeh považuji za logický, ale zároveň za velmi zajímavý. Nepravdivě vypovídající osoba musí veškeré úsilí věnovat tomu, aby vytvořila komplexní obraz krizových skutečností, které jsou pokud možno nevyvratitelné. Pravděpodobně tedy nebude navíc zapojovat emocionální prvky, nepřikládá jim důležitost.

7.3 Ovlivňování a přesvědčování

Ovlivňování je „proces záměrného působení vyslychajícího na osobnost vyslychaného, jehož cílem je vyvolat v prožívání a chování vyslychaného změny (jeho postoje a stanoviska), které by usnadnily naplnění účelu výslechové interakce.“⁵⁵

Mezi základní metody pak podle Spurného řadíme demonstrování (např. předkládání dalších důkazů), objasňování (působení informacemi, předkládání souvislostí), využívání příkladů (působení živými vzory a modely) a metody přesvědčování. Přesvědčování je už konkrétní metoda ovlivňování, „při které se přesvědčovaný jedinec pod vlivem verbálního i nonverbálního působení přesvědčujícího dobrovolně, zainteresovaně a zúčastněně ujišťuje o zdůvodněnosti nějakého stanoviska.“⁵⁶

Mezi konkrétní přesvědčovací nástroje pak patří předkládání argumentů (např. o neúčinnosti postoje vyslychaného), používání otázek (které mohou dotazovaného

⁵⁴Rozhovor s vedoucí odboru obecné kriminality plk. JUDr. Helenu Pšeničkovou, Krajské ředitelství policie Ústeckého kraje

⁵⁵ SPURNÝ, Joža. Psychologie výslechu. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, str.88

⁵⁶ SPURNÝ, Joža. Psychologie výslechu. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, str.88

vyprovokovat k tomu, aby přehodnotil svůj postoj), získávání kladných odpovědí, používání apelů (na rozum a city).

Přesvědčování je až druhý krok po ovlivňování. Ovlivňováním vyslychající zapojí vyslychaného, navede ho k pochopení souvislostí. Až poté může přejít k přesvědčování, když už je vyslychající dostatečně zainteresovaný, ochotný ke spolupráci.

Účinnost takových postupů závisí podle Spurného⁵⁷ na třech hlavních faktorech:

- na osobnosti přesvědčovaného (především na jeho přesvědčitelnosti)
- na postoji (povaze stanoviska), který zaujímá
- na osobnosti přesvědčujícího (zejména jeho přesvědčivosti)

Odhad osobnosti si vyslychající na základě dosud získaných informací vytvoří již v přípravné fázi výslechu. Od začátku výslechu si ji pak dotváří a upravuje na základě celé interakce, přístupu vyslychajícího atp.

Pro překovávání lživé výpovědi a obecně pro taktickou práci s vyslychanou osobou je důležitou vlastností persuabilita (ovlivnitelnost). Míra ovlivnitelnosti je u různých lidí různá a souvisí s celou řadou faktorů. Následující výčet těchto faktorů jsem rozdělila především podle Spurného a Matiaška:

1) Věk osob

Z kriminalistické praxe vyplývá, že staří lidé jsou obvykle krajně nedůvěřiví, vycházejí z myšlenkových stereotypů, a tím pádem jsou hůře ovlivnitelní. Největší vliv na ně mají lidé, kterým důvěřují nebo kteří pro ně představují nějakou autoritu. S tím souvisí fakt, že jejich ovlivnitelnost se zvyšuje v závislosti na době trvání výslechu a na frekvenci jeho opakování (čím je výslech delší nebo čím častěji je opakován, tím jsou ovlivnitelnější).

Vysokou míru ovlivnitelnosti můžeme pozorovat i u osob s nízkým věkem. Naopak u adolescentů už může být míra ovlivnitelnosti nižší, protože přesvědčování může být komplikováno jeho vyhraněnými postoji, boji s autoritou atp.

2) Pohlaví

Ženy jsou obecně považovány za ovlivnitelnější. Zvláštní skupinou jsou pak těhotné ženy, které prochází řadou fyziologických a hormonálních změn a vyžadují tak specifický přístup.

⁵⁷ SPURNÝ, Joža. Psychologie výslechu. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, str. 90

K tomuto závěru bych ráda podotkla, že psychologičky Eagly a Carli na základě výzkumu, který provedli roku 1981, zjistili, že rozdíly v míře ovlivnitelnosti mezi pohlavími jsou zanedbatelné. Podle nich je příčinou tohoto závěru to, že ženy mají stále sociální nižší status než muži (jak v prostředí domova, tak i v zaměstnání). Osoby v nižším postavení pak bývají nuceny se přizpůsobovat a z toho pochází tento stereotyp v podobě ovlivnitelných žen.⁵⁸

S tímto názorem se ztotožňuji. Od experimentu sice uběhly další tři desítky let, nicméně sociální status ženy se mění pomalu, zvláště pak v našem prostředí. Umím si tedy představit, že je kolektivně zažito, že ženy jsou ovlivnitelnější. Tomu odpovídá i fakt, že genderová nerovnost je jedním z aktuálních lidskoprávních témat EU. „I přes pokrok, kterého se v uplynulých letech podařilo dosáhnout, v řadě oblastí stále přetrvává nerovnost žen a mužů.“⁵⁹

Předpoklad, že ženy jsou ovlivnitelnější než muži, bych tedy v žádném případě nepřeceňovala. Naopak se může pomalu stát zastaralým.

3) Vzdělání a obecné rozumové schopnosti

Všeobecně platí, že čím nižší intelekt, tím vyšší míra ovlivnitelnosti. Naopak inteligentnější jedinci lépe chápou obsah zprávy, rychle se orientují v různých argumentech atp. Specifický případ pak představují vzdělaní lidé, kteří mají být ovlivněni v rámci oboru, který je jejich profesním zaměřením. V těchto případech je jejich ovlivnitelnost zpravidla snížena.

4) Úroveň egozaměřenosti a osobní sebehodnocení

Lidé s nižší úrovní egozaměřenosti jsou náchylnější k ovlivnění. V otázce sebehodnocení obvykle platí, že osoby s nízkým nebo vysokým sebehodnocením jsou vůči ovlivnitelnosti odolné ve větší míře než ostatní jedinci.

5) Míra hostility⁶⁰, extrapunitivnosti⁶¹ a anxiety⁶²

Osoby s vyšší agresivitou v podobě hostility nebo extrapunitivnosti jsou náchylnější

⁵⁸ GÁLIK, Stanislav. *Psychologie přesvědčování*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, str. 43

⁵⁹ Manuál Evropské komise pro gendermainstreaming z roku 2008

⁶⁰ dlouhodobý emoční stav pacienta, který se projevuje agresivním či nepřátelským jednáním vůči druhým lidem; často vyvolána žárlivostí, závistí nebo duševní poruchou

⁶¹ přesvědčení, že každou chybu druhých lidí je třeba potrestat, nikdo si takovou osobu nesmí dovolit přehlédnout, kritizovat nebo jinak zranit

⁶² úzkost, nepříjemný emoční stav provázený obdobnými psychickými i somatickými znaky jako strach, s tím rozdílem, že příčina je nejasná a trvání je dlouhodobé či chronické

k přesvědčování vyzývajícímu či podněcujícímu k nepřátelství a trestům. Úzkostnější osoby pak mění svoje postoje snáze.

6) Zkušenost s vyšetřováním

Recidivisté jsou podstatně méně ovlivnitelní než prvopachatelé. Němec⁶³ vychází z premisy, že osoba, která nebyla dosud trestaná, je bezúhonná a má dostatečné právní vědomí a cit pro spravedlnost. Zároveň bude mít taková osoba náležitý respekt před vyslychajícím a nebude lži mařit vyšetřování. Svou roli hraje i nezkušenost při jednání s policisty, proto bude taková osoba snáze ovlivnitelná.

Druhou kategorií jsou podle Němce osoby v minulosti trestané. Má už určitou, ať dobrou či špatnou, zkušenost s výslechem a vyslychajícími. Pokud tu chybí jednoznačně negativní zkušenost (například že jí vyslychající dával nereálné sliby za doznání, které se posléze nenaplnily), pak Němec považuje i tuto skupinu za lépe spolupracující.

V této souvislosti si myslím, že by vyslychající měl nahlédnout do spisu vyslychající osoby a udělat si představu o tom, jakým způsobem již v předchozím případě spolupracovala či nespupracovala během výslechu.

Poslední kategorií jsou recidivisté, jejichž výslech je obecně obtížný, tato skupina je považovaná zpravidla za nespupracující a její výslech vyžaduje obtížnou přípravu. Jejich neovlivnitelnost vychází z četných zkušeností s kontaktem s policií a vyšetřováním a z jejich kriminální minulosti.

Dalšími faktory mohou být i různé psychické i fyzické poruchy, prostředí, ze kterého osoba pochází, vztah k autoritám atp. V neposlední řadě je důležitý i aktuální fyzický či psychický stav osoby. Zároveň platí, že vyšší míra ovlivnitelnosti se dostavuje v situacích únavy a vysílení. Vyslychající ovšem nesmí z těchto předpokladů a priori vycházet, může je brát pouze jako orientační vodítka, protože každá osoba je individuální a kdyby to nebral v potaz, začal by generalizovat a využívat stereotypů, což je v tomto ohledu nebezpečné.

Druhým faktorem podle Spurného⁶⁴ jsou postoje a stanoviska, která vyslychající subjekt zaujímá. Obecně se přijímá názor, že relativně snadněji ovlivnitelní budou ti jedinci, jejichž uspořádání hodnot, názorů a postojů není komplexní a systematicky uspořádané.

⁶³ NĚMEC, Miroslav. *Výslech a taktika jeho provádění ve speciální výslechové místnosti*. vyd. 1. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2003, str. 129

⁶⁴ SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, str. 91

Důležitým činitelem pro změnu postoje je důvěryhodnost konkrétní informace. Informace z věrohodného zdroje může bezprostředně ovlivnit názor vyslychaného, zatímco informace z málo věrohodného zdroje může mít i opačný efekt. Dle Spurného má dokonce důvěryhodnost zdroje pro změnu postoje vyslychaného větší váhu než samotný obsah informace.

S tímto názorem ovšem nemohu úplně souhlasit, protože obsahově detailní a konkrétní informace o dané věci je podle mě velmi silný a přesvědčivý nástroj. Jednoznačně totiž ukazuje na nejasnosti nebo chyby ve výpovědi a stačí ji ověřit. Na druhou stranu připouštím, že osoba vyslychaného této informaci může dodat nebo ubrat na přesvědčivosti, ale v tom spatřuji spíše menší význam.

Nyní se dostáváme ke třetímu uvedenému faktoru, přesvědčivosti vyslychajícího. Ten by měl být zkušený v používání a hodnocení vyzkoušených psychologických metod a postupů a pomocí nich dosahovat žádoucích výsledků. Jeho silnou stránkou by měla být empatie, sebereflexe, objektivnost, profesionalita a oproštění se od předsudků a tendencí k předčasným závěrům.

Tento základ pak vyslychající doplňuje zvolenou taktikou výslechu. V reakci na konkrétní případ může využít různé nástroje, aby svou silnou stránkou reagoval na slabou stránku vyslychaného (může například umocňovat svoji autoritu nebo naopak přátelským postojem zdůrazňovat svoji empatii).

Osobním záměrem vyslychajícího je dosáhnout cílevědomého motivování vyslychané osoby k tomu, aby vypovídala pravdu a vypověděla vše, co v souvislosti s daným trestným činem vnímala nebo pozorovala.

Profesionální přístup vyslychajícího se projeví v odbourání jeho subjektivních chyb. Následující výčet základních chyb vychází především z Chmelíka⁶⁵, Čírtkové⁶⁶ a Gillernové⁶⁷:

- podlehnutí prvnímu dojmu, efekt primarity (vyslychající si utvoří názor na vyslychaného již v prvních minutách výslechu, například propadne sympatiím či antipatiím vzniklým už při navázání kontaktu; tato chyba může být zvláště závažná,

⁶⁵ CHMELÍK, Jan. *Rukověť kriminalistiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, str. 160-164

⁶⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, str. 301-303

⁶⁷ GILLERNOVÁ, Ilona a Hedvika BOUKALOVÁ. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006, str. 217

protože vyslýchaný může být na výslech zpočátku připravený a mít ho naplánovaný a případná pochybení se mohou projevit až v průběhu interakce a naopak pravdivě vypovídající vyslýchaný může být silně negativně ovlivněn stresující výslechovou situací; Boukalová⁶⁸ k tomu dodává, že obtížnější je zpracovat negativní první dojem)

- haló efekt (vyslýchající podléhá dojmu z jedné dominující vlastnosti vyslýchaného a automaticky k ní přiřazuje vlastnosti, které vyhovují dominující charakteristice, ale nemají oporu v pozorování konkrétního vyslýchaného)
- profesní zkreslení (tzv. referenční rámec, který vyplývá z dlouhodobé zkušenosti s daným druhem trestné činnosti; vyslýchající pak podrobně vnímá pouze tu část informace, která s danou trestnou činností souvisí a zároveň předpokládá obdobný způsob spáchání trestného činu zapadající do jednotného schématu; v důsledku toho pak přehlídí jiné podstatné okolnosti)
- idiosynkrasie (přecitlivělost na určité podněty jako je vzhled, způsob oblékání, styl chování vyslýchané osoby nebo některá její gesta; v návaznosti na to pak vyslýchající může projevovat zmíněné antipatie nebo neadekvátní reakce projevující se například zvyšováním hlasu nebo podrážděností a následně vyvolává antipatie i ve vyslýchané osobě a nabourává tím nejen celkovou atmosféru výslechu, ale i svou výslechovou taktiku)
- osobním problémy (komunikace vyslýchajícího je jimi ovlivněna, promítají se do ní emoce vyslýchajícího, které s daným problémem nesouvisí)
- sociální stereotypy (ustálené schematické soudy, které jsou předávány v rámci procesu socializace; v závažnějších případech dosahují stupně iracionálních předsudků; například příslušnost k rase či náboženské nebo sociální skupině)
- efekt pygmalionu (jedna osoba ovlivňuje faktické chování druhého svými představami o něm; se zvýšeným rizikem tohoto jevu se setkáváme u mladistvých; Boukalová v souvislosti s výslechem nastiňuje možnou situaci „Policista se tak např. k podezřelému (u nějž silně věří, že jde o pachatele) může chovat odmítavě, dávat najevo svůj postoj, může mu poskytnout v komunikaci málo prostoru k vysvětlení důležitých skutečností atp. Podezřelý pak může reagovat na odmítavý postoj policisty

⁶⁸ BOUKALOVÁ, Hedvika. *Interakce a komunikace ve vyšetřování trestné činnosti z pohledu psychologie*. Vyd. 1. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2012, str.10

uzavřeností, obranou, kterou si policista může vysvětlovat jako provinilost nebo neochotu spolupracovat.“⁶⁹)

- stereotypy ohledně emočních reakcí (vyslýchaný má určité představy o tom, jaké emoce lze očekávat od podezřelých, svědků a obětí v různých situacích. Pokud osoba reaguje příliš vlažně nebo chladně na trestný čin nebo tragické sdělení, může si vyslýchající k jeho výpovědi vytvořit nesprávný postoj a například ji mylně považovat za lživou a naopak)
- egocentrická chyba⁷⁰ (posuzovatel klasifikuje druhého podle sebe a na základě toho jej vnímá pozitivněji a předpokládá, že mají obdobné hodnoty a postoje)

To vše jsou poměrně zásadní chyby, kterých se musí vyslýchající vyvarovat. V opačném případě totiž sníží ochotu vyslýchaného subjektu k podání celistvé a podrobné výpovědi. V případě lživé výpovědi v kombinaci s těmito chybami se markantně snižuje šance motivovat vyslýchaného vypovídat pravdu. Projevy autority na straně vyslýchajícího musí být sebevědomé, objektivní a férové, a nikoli neprofesionální.

Zkušený vyšetřovatel by měl být zároveň schopný samostatného rozhodování, být psychicky odolný, důsledný, pečlivý a trpělivý. Také by měl umět improvizovat a ovládat se.

Němec⁷¹ k tomu uvádí, že výslech nemá vést policista, který je začátečník, přetížený úkoly, nepozorný či nemocný. V případě, že je tato elementární selekce vhodného vyslýchajícího provedena, je šance, že bude vyslýchající policista oklamán, naprosto minimalizovaná.

7.4 Základní typologie vyslýchaných s přihlédnutím k potřebám výslechu

V literatuře jsem se setkala s různými zpracováními orientační typologie osobnosti a využití této klasifikace ke zvolení správné taktiky komunikace s nimi. Vybrala jsem následující pojetí, protože mi připadají poměrně logická a zároveň dobře uplatnitelná v praxi. Samozřejmě nejsou obecně platná, ale poměrně srozumitelně naznačují směr, kterým by se mohl vyslýchající vydat.

⁶⁹ BOUKALOVÁ, Hedvika. *Interakce a komunikace ve vyšetřování trestné činnosti z pohledu psychologie*. Vyd. 1. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2012, str. 21

⁷⁰ BOUKALOVÁ, Hedvika. *Interakce a komunikace ve vyšetřování trestné činnosti z pohledu psychologie*. Vyd. 1. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2012, str. 22

⁷¹ NĚMEC, Miroslav. *Výslech a taktika jeho provádění ve speciální výslechové místnosti*. vyd. 1. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2003, str. 132

První typologii uvádí Matiašek.⁷² Je sice hodně obecná, ale poskytuje alespoň orientační vhled do problematiky. Vychází z ustáleného rozdělení temperamentů na čtyři typy: sangvinik, flegmatik, melancholik a choleric.

Výslech *melancholika* zpravidla vyžaduje velkou trpělivost. Vyslýchající s ním má vytrvale diskutovat, tázat se jej podrobněji, zvláště pak v situacích, kdy potřebuje získat vyčerpávající výpověď o co nejvíce skutečnostech.

U *sangvinika* je možné využít jeho sklon k rychlému střídání nálad tím, že u něj vyslýchající vytvoří takovou náladu, která je nejpříznivější pro získání pravdivé výpovědi.

V případě *cholera* je vhodné se zaměřit na jeho sklon k výbušnosti. V reakci na urážku nebo nepravdu (případně příliš krutou pravdu) v rozčilení uvede pravdu i o těch skutečnostech, které chtěl původně zatajit.

Druhá typologie podle Gillernové⁷³ se zaměřuje na pachatele a zařazuje je do skupin především podle způsobu provedení trestného činu a podle informací o jejich chování.

1) Socializovaný typ

Jedná se o osobnost bez výraznějších poruch, obvykle spíše spolupracuje a trestný čin u něj bývá epizodního charakteru. Má strach z odhalení a prožívá pocit viny. V tomto případě by měl vyslýchající vyjádřit přiměřené pochopení a tím ho motivovat k pravdivé výpovědi.

2) Defektně socializovaný typ či psychopatický typ

Nedokáže dostatečně regulovat svoje chování a chybí mu útlumové mechanismy blokuující sociálně nežádoucí chování. Výslech může brát jako souboj s vyšetřovateli. Laskavost a dobrá vůle ze strany vyslýchajícího může být brána jako projev slabosti. Každý ústupek a nedůslednost okamžitě využije. Jedinci tohoto typu s vyšší inteligencí a sociálními dovednostmi dokonce mohou s vyslýchajícím manipulovat.⁷⁴ Zde je vyslýchajícím doporučena maximální důslednost a neustálé ověřování si veškerých informací. Osobně bych zvolila důraznější demonstraci převahy a autority vyslýchajícího tvrdší a odosobněnou taktikou výslechu.

Při skupinových deliktech bývá tento jedinec mnohdy iniciátorem. Osobně

⁷² MATIÁŠEK, Jan, Bohumil BARTA a Jaroslav SOUKUP. Výslech a psychologie. 1. vyd. Praha: Orbis, 1966, str. 86

⁷³ GILLERNOVÁ, Ilona a Hedvika BOUKALOVÁ. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006, str. 192-194

⁷⁴ S tímto problémem se poměrně často setkávám i ve své praxi v oblasti domácího násilí, kdy obviněný vzdělaný násilník zmanipuluje policisty vyšetřující případ, zbaví se svého obvinění a oběť odchází ponížená a bez úspěšného vyřešení případu.

bych tedy jeho výslech nechala až nakonec. To proto, aby mohl vyslyšající získat co nejvíce informací od ostatních a zároveň aby ve vyslyšaném vyvolal nejistotu, co na něj jeho společníci prozradili.

3) Neurotický typ

Pro tento typ je charakteristická úzkost a obranné mechanismy. Při výslechu se neurotické projevy zvýrazní. U tohoto typu je příhodné vést výslech v pozitivní atmosféře, ale zároveň rozhodně, jednoznačně a jasně. I tento typ osobnosti prožívá pocity viny a strach z odhalení

4) Mentálně nedostačivý typ

Jedná se o jedince se sníženou inteligencí. Trestný čin nebývá promyšlený, jeho provedení bývá primitivní a tomu odpovídá i výpověď. Schopnost regulovat chování je snížena. U spolupachatelství nebývá iniciátorem. Při nevhodném přístupu může odmítnout vypovídat, což je následně obtížné prolomit. Může se vyskytovat v kombinaci se závislostmi.

5) Typ s masivní psychickou poruchou, psychotický

Spíše vzácné případy, v důsledku poruchy nebývá trestně odpovědný. Má bizarní, obtížně srozumitelnou motivaci a nemusí rozeznávat realitu od bludů. Nejčastěji se dopouští zločinů vůči svým blízkým, typické může být zvlášť závažné provedení. Nejčastěji se jedná o maniodepresivní psychózu a schizofrenii.

Další klasifikaci pachatelů⁷⁵ uvádí Inbau ve výslechovém manuálu. Dělí je zde do dvou skupin na *emoční* a *neemoční*.

Emoční typ tedy cítí lítost a výčitky svědomí, má silný pocit morálního provinění. Má tendence pociťovat pohnutí nad vyšetřovatelskými slovy, nenavazují oční kontakt, mohou hledět upřeně do země.

Naopak neemoční pachatel nemá výčitky, emoční lhostejnost je daná určitou poruchou osobnosti. Kriminalitu může pojímat jako kariéru, kdy páchání trestných činů je obchod jako každý jiný. Má zažito že lhaní vede k úspěšnému úniku před trestem. Vyjadřuje postoj nezájmu a netečnosti, slabě popírá vinu, někdy vyšetřovatele ani neposlouchá. Udržuje si obranný uzavřený tělesný postoj (zkřížené paže, vztyčená hlava, chladný tvrdý pohled).

⁷⁵ BOUKALOVÁ, Hedvika. *Interakce a komunikace ve vyšetřování trestné činnosti z pohledu psychologie*. Vyd. 1. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2012, str. 27

Tato klasifikace mi ale nepřijde úplně ideální, protože demonstruje dva extrémní protipóly, ale mnoho obviněných je podle mého někdy na škále mezi jedním a druhým a lze je tedy oproti předchozím typologiím obtížněji zařadit do jedné skupiny.

7.5 Komunikační nástroje vyslychajícího (verbální i neverbální)

Komunikace při výslechu není standardním způsobem komunikace, kde spíše komunikací *sui generis*. Hlavním důvodem je typický cíl a průběh výslechu a předem dané role komunikujících, přičemž vyslychající straně je zákonem daná převaha, vyšší postavení. Zároveň se vyznačuje institucionalizovaným charakterem.⁷⁶

Komunikace mezi vyslychajícím a vyslychaným subjektem je základním kamenem celého výslechového procesu a probíhá ve dvou základních formách:

- verbální
- neverbální

Kromě podrobného pozorování verbálních a neverbálních projevů vyslychaného subjektu je třeba kontrolovat a regulovat i vlastní projevy vyslychajícího.

Verbální komunikace má dle Čírtkové⁷⁷ dvě složky – obsah a formu. Obsahem jsou míněny informace, které vyslychající sděluje nebo mu jsou sdělovány, kdežto forma je způsob, jakým to provádí. Formou verbální komunikace lze ovlivňovat postavení obou stran a jejich vzájemný vztah, což už opět úzce souvisí s taktikou výpovědi (srov. například relativní rovnost obou stran nebo naopak výrazně autoritativní převaha vyslychajícího).

Existuje několik základních metod, jak komunikovat s vyslychanou osobou, abychom eliminovali nebo překonali její lživou výpověď. Chmelík⁷⁸ tyto metody vyděluje následovně:

1) Strategie protireakce

Vyslychaný je touto metodou neustále podněcován k tomu, aby vypovídal pravdu, protože stejně nemá co zakrývat nebo ztratit.

⁷⁶ BERRESHEIM, Alexander und CAPELLMANN, Michael. Personen mit und ohne Aussagewiderstand. *Kriminalistik*. 2013

⁷⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, str. 306

⁷⁸ CHMELÍK, Jan. *Rukověť kriminalistiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, str. 165

2) Strategie nejistoty

U vyslýchaného je neustále navozován a udržován dojem, že vyslychající disponuje všemi informacemi k případu, pouze však očekává, zda je vyslychaná osoba uvede.

3) Strategie opakování

Vyslychající se opakovaně vrací k téže otázce, na kterou vyslychaný již odpověděl, ne však zcela. Požaduje po vyslychaném co nejvíce detailů. Jestliže vyslychaný používá stále stejná slovní spojení nebo se vyhýbá podrobnostem, může to svědčit o nepravdivosti výpovědi.

4) Strategie diskrepance

Je založena na odkrývání rozporů ve výpovědi samotné a na předkládání rozporů mezi výpovědí a jinými důkazy. Cílem je jednak odstranit rozpory, ale i přimět vyslychanou osobu, aby sdělila i další informace, které dosud zamlčovala.

5) Strategie využití vlastní lži

Vyslychanému se dává dostatečný prostor pro výpověď, o které je předem známo, že bude lživá. Postupným rozkrýváním lži a nepravdivých informací se vyslychaná osoba zpravidla zaplete do své lži natolik, že pak uvede pravdu.

6) Strategie zpochybňování důvěry

Vyslychající dává jasně najevo pochybnosti o pravdivosti výpovědi s cílem vyprovokovat vyslychaného k nekontrolovaným výrokům.

7) Strategie převrácené chronologie

K výše uvedeným Chmelíkovým metodám si dovolím přiřadit ještě jednu, která vychází ze článku *Personen mit und ohne Aussagewiderstand*⁷⁹. Tato strategie spočívá v definování kritického okamžiku a následném nechronologickém dotazování se na popisovanou událost. Vyšetřující může případně požádat vyslychaného, aby vyprávěl okolnosti pozpátku, což je pro vypovídajícího, který nemluví pravdu, obvykle značný problém.

Tyto metody vnímám spíše jako jakési jednoduché pomůcky nebo návody, jak může vyslychaný s osobou, která lže, komunikovat. Nejde o žádné propracované taktiky, které potřebují hlubší analýzu, ale spíše standardizovaná doporučení, jak vyslychaného „nachytat“ nebo ho donutit zamotat se do vlastní výpovědi. Propracovanější metodikou se budu zabývat níže.

⁷⁹ BERRESHEIM, Alexander und CAPELLMANN, Michael. *Personen mit und ohne Aussagewiderstand. Kriminalistik*. 2013

V této části bych také ráda v souvislosti s přesvědčováním k pravdivé výpovědi upozornila na tzv. bumerangový efekt, což je „termín popisující situaci, kde je výsledek pokusu o změnu postoje takový, že adresát postoj nezmění, ale ještě utvrdí svůj stávající postoj. Bumerangový efekt může nastat například tehdy, když je prezentovaný zastrašující apel až neúměrně silný.“⁸⁰

Vyslýchající musí před užitím konkrétní metody pečlivě zvážit, jaké je jeho informační zázemí či kolik dalších důkazů má k dispozici. Zároveň musí brát v úvahu evidentní povahové rysy vyslychaného (např. jak je výmluvný) a celkový postoj vyslychaného k výsledkové interakci (je například zbytečné dávat prostor k výpovědi někomu, kdo v podstatě nekomunikuje). Zároveň musí důkladně promyslet práci s informacemi (jak a které předloží a jestli vůbec). Strategie může samozřejmě kombinovat nebo operativně měnit v průběhu výslechu.

Dalším důležitým mechanismem pro získání maxima informací či překonání lživé výpovědi je dotazovat se nejen na kritickou situaci, ale na její co nejširší kontext, co předcházelo a co následovalo. Čím širěji se totiž celou situací zabýváme, tím větší je pravděpodobnost, že narazíme na prázdná místa, které si například vyslychaný nemohl předem připravit, nebo na rozpory s ostatními důkazy.

Němec⁸¹ doporučuje zjišťovat informace o dané situaci fyzikální (akustické, optické atd.) a zároveň informace fyziologické (především smyslové defekty jako krátkozrakost, nahluchlost atd.). S tím se ztotožňuji, protože například při výslechu svědka, který probíhá standardně v místnosti, není zřejmé, že vyslychaný například nevidí na dálku. Přesto to může být v některých případech klíčové.

Obecně se přikláním k názoru, že ani nejdůkladněji připravená lživá výpověď není neprůstředná. Ve chvíli, kdy vyslychaná osoba skutečně vypovídá, měl by se vyslychající zaměřit na to, aby byla tato konfliktní (jedná se o konflikt dvou verzí či tvrzení) situace popsána rozebrána do nejmenších detailů.

U neverbální komunikace se vyslychající zaměřuje na reakce vyslychaného na výslech i na jednotlivé informace a na základě nich si utváří alespoň orientační odhad věrohodnosti dané výpovědi.

⁸⁰ GÁLIK, Stanislav. *Psychologie přesvědčování*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, str. 45

⁸¹ NĚMEC, Miroslav. *Výslech a taktika jeho provádění ve speciální výsledkové místnosti*. vyd. 1. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2003, str. 11

Důležitými indikátory může být podle Chmelíka⁸² těkavý pohled, mimika, neklid, nervozita, způsob řeči, změna barvy pleti, změna průměru zornice, nadměrní pocení atp. Zvlášť cennou výpovědní hodnotu má mimika, z které lze vyčíst emocionální stav vyslychaného, především překvapení, strach, zlobu, smutek, nezájem nebo naopak zájem o problém. Z výrazu tváře lze při pozorném sledování vysoudit, zda vyslychaná osoba předstírá nebo zda je agresivní.

Další důležitou složkou neverbální komunikace je pohled vyslychané osoby. Vyslychající by mu měl věnovat pozornost a sledovat, na co se vyslychaný dívá, zda utíká pohledem nebo se dívá zpřímá do očí. A dále si všimnout, zda je pohled klidný a soustředěný nebo naopak roztěkaný.

Ačkoli jsou veškeré tyto projevy podstatné, neměly by se podle mého názoru přeceňovat. Některé mohou být spojeny se samotnou povahou člověka nebo mohou být vyvolány jiným spouštěčem, než je zatajování pravdivých informací. Pro vyslychané osoby je celý výslech událostí, která se vymyká běžnému každodennímu životu, což je sice těžko uchopitelné, ale pádný důvod, proč je pro vyslychané celý proces tak stresující. Mohou mít strach, být si jednoduše nejistí nebo je trestný čin mohl silně osobně zasáhnout. A to je jen ukázkový výčet skutečností, které mohou silně emočně rozrušit vyslychaného a vyvolat tak reakce, které si může vyšetřovatel mylně vykládat jako projev lživého tvrzení.

Proto je pro vyslychajícího důležité všechny tyto projevy pečlivě sledovat. Zvláště při zvyšování tlaku na rozsah požadovaných informací, o kterých vyslychaný subjekt nechce mluvit.

V neposlední řadě poukazuje Čírtková⁸³ na to, že neverbální signály doplňují nebo dokonce nahrazují verbální sdělení. Osoba, která mluví pravdu, má obvykle jinou řeč těla než osoba, která lže.

Za zmínku stojí též prvky zátěže vyslychané osoby, které popisuje Boukalová⁸⁴. To jsou situace a faktory, které v průběhu výslechu či vyšetřování vyslychanou osobu stresují, frustrují. Na závěr této kapitoly je uvádím, protože na základě psychického tlaku jimi způsobeného může vyslychaný užívat nápadná neverbální gesta, která si může vyslychající mylně vyložit jako projev lži. Proto je potřeba je brát ze strany vyšetřovatele vždy v potaz. Jedná se především o tyto:

⁸² CHMELÍK, Jan. *Rukověť kriminalistiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, str. 165-166

⁸³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, str. 309

⁸⁴ BOUKALOVÁ, Hedvika. *Interakce a komunikace ve vyšetřování trestné činnosti z pohledu psychologie*. Vyd. 1. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2012, str. 22

- podávání informací k trestnému činu osobou, která měla osobní vztah k oběti či svědkem traumatizujícího jevu; v souvislosti s podezřelým pak samotný fakt, že byl policií identifikován jako podezřelý nebo vzat do vazby, případně obava z informací, které v souvislosti s vyšetřováním pronikají směrem k jeho blízkým
- typ trestné činnosti, jelikož vytváří hrozbu výše možného trestu
- postup vyšetřovatele, ať už vědomý nebo nevědomý; zde bych chtěla zdůraznit, že je proto skutečně nutné vyšetřovat se všech dříve uvedených chyb na straně vyšetřovatele
- vnitřní konfliktní situace, kdy vyslýchaná osoba zvažuje množství či druh údajů, které uvede, aby díky jeho výpovědi nebyl obviněn někdo blízký (tomu jsem se věnovala v kapitole o motivaci) či např. nevinná osoba (především když si není úplně jistý informacemi, které vnímal)
- fyziologické elementy jako únava a nedostatek spánku, což může být opět zapříčiněno spáchaným činem a probíhajícím vyšetřováním; zároveň sem patří i abstinenční příznaky

Tyto aspekty jsou vcelku logické, nicméně jsem využila jejich systematického utřídění. Jak vyplývá z tohoto shrnutí i z poznámek na toto téma v průběhu celé mé práce, stres a únava jsou dva zásadní negativní vlivy na průběh výslechu na straně vyslýchaného subjektu. Otázka je, do jaké míry je vyšetřovatel schopný je odbourat. Únavu pravděpodobně ovlivnit nemůže (respektive např. u obviněného ve vazbě ji může zhoršit), maximálně tím, že stanoví výslech v univerzálně přijatelnou dobu s ohledem na denní režim vyslýchaného. Stres může ovlivnit ve větší míře, ale ne vždy. Například v souvislosti s prvním výše uvedeným bodem si umím představit zvlášť ohleduplný, trpělivý a mírný přístup ke svědkům. A třeba u druhého bodu lze vysvětlit, že spolupráce je polehčující okolnost a že k tomu soud jistě přihlédně, případně poukázat na další polehčující okolnosti dle §41 TZ, které v daném případě připadají v úvahu. To platí především pro případy, kdy je účelné v rámci zvolené taktiky stres odbourat a vytvořit příjemné prostředí.

7.5.1 Intonace a tón hlasu

Někteří odborníci zařazují intonaci a tón hlasu do neverbální komunikace (Matiášek), jiní tomuto nástroji věnují vlastní kategorii, má se jednat o tzv. paraverbální komunikaci (Čírtková).

V této kapitole bych se ráda krátce zmínila o úlohách intonace a tónu hlasu při vedení výslechu. Jejich nesprávným užitím lze totiž i správně připravený výslech po obsahové stránce degradovat. Matiašek⁸⁵ uvádí, že nesprávná intonace (například jednotvárnost či zvuková monotónnost) může vést k útlumovým stavům centrální nervové soustavy. Ve chvíli takového útlumu jsou pak podle mého názoru minimalizovány veškeré neverbální a reflexivní reakce. To znamená, že na vyslychané osobě nejsou tolik patrné reakce, na jejichž základě lze odhalit lživou výpověď a dále s ní pracovat. Naproti tomu živá a různorodá intonace (nikoli však přehrávaná) může pomoci vyslychanou osobu udržet bdělou a celý výslech zkvalitní.

7.6 Reidova technika

Tato technika se zabývá především neverbálními projevy vyslychaného, je obsažena v řadě výslechových manuálů a byly na její využití školeny od roku 1970 desítky tisíc vyšetřovatelů.

Reidova technika identifikuje 5 oblastí neverbální komunikace, které jsou hodnoceny: postura (postoj, natočení, shrbenost...), ruce (využití ilustrátorů, škrábání, podpírání hlavy), nohy (zkřížení), oči (pohled, oční kontakt) a paralingvistické chování (tempo řeči, tón). Neverbální projevy se pak analyzují pomocí tří kritérií, těmi jsou základní linie (určení jakéhosi standartního chování jedince během počáteční neohrožující fáze výslechu), kritérium načasování (hodnocené projevy se musí objevit během kladení kritického dotazu, v průběhu odpovědi nebo do několika sekund od zodpovězení) a konzistence (tyto projevy se musí objevit vždy v souvislosti s konkrétním tématem).

Sám Reid měl ve svých pokusech 86% úspěšnost při rozpoznání lži, v pozdějších výzkumech se ale ukázalo, že procento úspěšnosti po tréninku touto metodou kleslo na pouhých 46%, což je extrémně málo a podobných výsledků se dosahuje běžně bez použití odborných metod. Výsledky výzkumů též prokázali, že rozdíl v některých neverbálních projevech mezi lhoucím a pravdomluvným je zanedbatelný (např. v postoji), u některých aspektů se naopak projeví opačné tendence (pohyb nehou se u lhářů oproti předpokladům snížil atp.). Tato metoda je sporná i protože pracuje i s otázkami, které mohou být považovány za sugestivní, protože obsahují nepřímé obvinění a v té souvislosti sledují neverbální projevy vyslychaného.

Kritici dále tvrdí, že tato metoda kvůli zkreslení informací vede často k falešnému doznání, a to zejména u dětí. Proto je užití Reidovy metody při výslechu dětí a mladistvých v některých evropských zemích zakázáno. Kanadský soud roku 2012 se o Reidově technice

⁸⁵ MATIÁŠEK, Jan, Bohumil BARTA a Jaroslav SOUKUP. Výslech a psychologie. 1. vyd. Praha: Orbis, 1966, str. 114

vyjádřil jako o manipulativní metodě, která předpokládá vinu vyslychaného a jeho cílem je získat doznání (nikoli odhalit lživou výpověď). Tomuto názoru Reid oponoval tvrzením, že to není problém metody samotné, ale pouze vyšetřovatelů, kteří ji nesprávně aplikují.

Myslím, že demonstrovaná ukázka jednotné schématické techniky a situace kolem ní jasně ukazuje problém současných tendencí vytvářet obecně aplikovatelné metodiky. Jsem zastáncem názoru, že jednoduché návody bez hlubšího proniknutí do problematiky a komparace s vlastními výslechovými zkušenostmi, přináší bohužel víc škody než užitku. Navíc výslech není jen okrajová součást policejní práce, ale považuji ji za základní. A to je důvod, proč by v této oblasti měl kvalitní vyšetřovatel vzdělávat a rozumět jí.

7.7 Pokládání otázek

Zákonné meze pokládání otázek při výslechu jsem popsala v úvodních kapitolách. Teď se zaměřím na taktiku pokládání otázek. Obecně (bez přihlídnutí ke konkrétnímu případu a zvolené výslechové taktice) se policejní praxe podle Strause⁸⁶ shoduje na základním pořadí kladení otázek:

- Otázky o okolnostech, které nebyly ve vlastním vyjádření obviněného vůbec zmíněny, a teprve poté otázky o okolnostech, o kterých obviněný sám hovořil
- Otázky týkající se toho, co vyslychaný sám prožil a vnímal, a teprve poté otázky týkající se zprostředkovaného vědění
- Otázky týkající se pohnutek a motivu a teprve poté otázky týkající se názoru a mínění

Důležitá je i správná volba druhů otázek. Při té by měl vyslychající brát v úvahu odhad osobnosti vyslychaného a to, do jaké míry je ochotný spolupracovat. Vyslychající by měl podle mého názoru vést výslech tak, aby ho s vyslychaným utvářeli společně, a ne aby jedna strana pouze pokládala otázky a druhá strana stroze odpovídala. To všechno však samozřejmě na ochotě vyslychaného spolupracovat a na schopnosti vyslychajícího asertivně komunikovat a vytvářet příjemnou výslechovou atmosféru. Níže uvádím některé druhy otázek (podle Gillernové):⁸⁷

⁸⁶ STRAUS, Jiří. Kriminální taktika. 2. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, str. 228

⁸⁷ GILLERNOVÁ, Ilona a Hedvika BOUKALOVÁ. *Vybrané kapitoly z kriminální psychologické psychologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006, str. 76

- Otevřené otázky (*Kde jste byl 21. listopadu v 19:00?*)
To jsou podle mého názoru ideální, nesugestivní otázky.
- Uzavřené otázky (*Znáte tuto ženu?*)
Tyto otázky připadají v úvahu především u málomluvných či nespolupracujících vyslychaných osob; musí být voleny pečlivě, je zde riziko sugesce; tyto otázky by podle článku *Personen mit und ohne Aussagewiderstand* měly pokládat až na úplný závěr výslechu.⁸⁸
- Alternativní otázky (*Bylo auto žluté, červené nebo nějaké jiné barvy?*)
Tato skupina otázek se používá u lidí se sníženými rozumovými schopnostmi nebo u těch, kterým dělá problém odpovídat na otevřené otázky; podle mě se ovšem jedná o otázky sugestivní a jejich užití bych omezila.
- Testovací otázky (*Jak daleko je podle vás od nás tamten strom?*)
Pomocí nich si ověřujeme ochotu vyslychaného vypovídat pravdivě nebo ověřujeme některé jeho schopnosti, například odhadování vzdálenosti či rychlosti; tyto otázky hodnotím jako účelné, nesugestivní, a tedy v pořádku.

Schopnost pokládat správné otázky považuji u vyslychajícího za velmi podstatnou. Pokud vyslychající osoba pokládá takticky správně zvolené otázky, může poměrně snadno odhalit lživou výpověď vyslychaného. Obzvláště ve chvíli, kdy má připravený důkaz, o kterém vyslychaný jedinec pravděpodobně nemá tušení a směřuje vhodně zvolené otázky, které úzce souvisejí s tímto důkazem. Pokud tedy dotazovaná osoba začne lhát, prokáže to vyšetřovatel velmi snadno předložením důkazu. Vysílá tak vyslychanému dvě závažná sdělení, a to „vím, že lžeš“ a „vím víc, než si myslíš“. Tento okamžik je podle mě zásadní. V tu chvíli musí vyslychající své převahy využít a vhodným psychologickým působením navést vyslychaného, aby teď začal mluvit pravdu. Takový postup překonání lživé výpovědi je efektivní. Zprvė protože odhalení lživé výpovědi touto cestou upravuje poměrně jednotný metodický postup a zadruhé je relativně snadný a tudíž v praxi velmi dobře využitelný (samozřejmě pokud mají orgány činné v trestním řízení nějaké důkazní zázemí). V tomto případě se dá tedy lež odhalit.

S překonáním lživé výpovědi, tedy s přesvědčením vyslychaného, aby začal hovořit pravdu, už je to složitější a žádný jednotný postup definovat nelze. Úspěch závisí zejména na

⁸⁸ BERRESHEIM, Alexander und CAPELLMANN, Michael. *Personen mit und ohne Aussagewiderstand. Kriminalistik*. 2013

psychologických schopnostech vyšetřovatele, jeho zkušenostech, osobnosti vyslychaného a taktice výslechu.

Slovák⁸⁹ podotýká, že při kladení otázek je důležité udržet dialog a nezahnat příliš jednoznačně osobu do kouta. Dokud vyslychaný subjekt reaguje, ať už jakkoli, stále je potenciálně zpracovatelný. Ve chvíli, kdy přestane diskutovat či reagovat, stáhne se do ulity a neodpovídá nebo se uchýlí k opakování *nevím*, je výslech v podstatě u konce.

Tento názor je relativní. Připouštím, že existuje celá řada situací, kdy je jistě užitečné zprudka nezahnat vyslychaný subjekt do kouta, někdy by to ale mohl být naopak dobrý taktický nástroj. Umím si to představit například u recidivistů, kdy ani dobře vedený dialog nemá často smysl.

Na závěr této kapitoly bych chtěla připomenout, že právo pokládat vyslychanému subjektu dotazy má i obhájce, a to se souhlasem vyslychajícího. Vyslychaný ovšem nemá právo se radit s obhájcem o odpovědi na již položenou otázku (§ 33(1) TR). Otázkám vlivu obhájce na formování výslechu se literatura zpravidla nevěnuje. Dokonce na něj úplně zapomíná, přestože je to důležitý faktor ovlivňující průběh a výsledek výslechu, což vplynulo z rozhovorů. Tomuto problému se budu dále věnovat v závěru své práce.

7.7.1 Kontrolní otázky, nebezpečí sugestivních otázek

Kontrolní otázky jsou nástrojem vyslychajícího k prověření správnosti výpovědi k některé skutečnosti. Považuji je za poměrně jednoduchý a přesto efektivní nástroj k odhalení lživého tvrzení.

Vyslychající se může ptát, z jakého pramenu se vyslychaný o dané věci dozvěděl (zda to viděl sám, od koho co slyšel atp.), dále může zjišťovat co nejvíce informací k dané situaci. Podle mě je v tomto bodě důležité neptat se pouze na základní věci, na které se mohl dotazovaný připravit (kde stál, odkud kam kdo přišel atp.), ale i na okolnosti, které si pravděpodobně tak komplexně nenaplánoval a které by jej dokonce mohly ohrozit například v podobě nezaznamenaného svědka (jaká byla viditelnost, projelo kolem auto/tramvaj). V neposlední řadě sem patří otázky, které směřují k ostatním shromážděným důkazům a na jejichž základě lze zjišťovat shodu nebo rozpor. Problém kontrolních otázek spatřuji v tom, že mají velmi blízko k otázkám sugestivním, které jsou Trestním řádem výslovně zakázány.

⁸⁹Rozhovor s kpt. Mgr. Jiřím Slovákem, SKPV Krajského ředitelství Policie Středočeského kraje

7.7.2 Sugestivní otázky

Sugestivními otázkami se dle Matiaška rozumí otázky, „které vyjadřují v tázací formě určitý konkrétní postoj tazající se osoby k tomu, co se má otázkou zjistit, jinými slovy které už obsahují odpověď, kterou si tazatel přeje slyšet.“⁹⁰

Lidská paměť je bohužel velice nestálá a snadno ovlivnitelná, zkušený vyslyšající by se tedy měl vyvarovat jakéhokoli podsouvání odpovědi například tím, že dává možnosti. Nebo dokonce tím, že si nechává možnost potvrdit. Otázka „*Bylo to auto červené?*“ je naprosto nepřijatelná, protože vyslychaný subjekt, který ve skutečnosti nemá o barvě auta ani potuchy, si může velice rychle vsugerovat, že auto vlastně červené bylo. Vyslyšající by měl striktně používat tzv. zpravodajské otázky, které nemají žádný sugestivní účinek a podněcují vyslychaného, aby vypověděl pouze to, čím si je v danou chvíli sám jistý, nechávají mu prostor pro spontánní popis. V tomto případě tedy můžeme vycházet pouze z otázky „*Jakou mělo to auto barvu?*“

Osobně spatřuji jen tenkou hranici mezi některými upřesňujícími a sugestivními otázkami. Například otázka: „*Měl pachatel v ruce nůž?*“ je silně sugestivní, a přesto může být v dané věci klíčová. Myslím, že psychologicky náležitější by byla varianta „*Měl pachatel něco v ruce?*“ a po neurčité odpovědi by následovalo „*Měl pachatel v ruce nějakou zbraň?*“, která už může být také považována za částečně sugestivní, přesto je nevyhnutelná.

Dalším problémem sugestivních otázek je, že je méně zkušený vyslyšající může klást nevědomky. Považuji proto za důležité, aby vyslyšající opravdu s maximální možnou opatrností volil své dotazy a zaměřoval se na to, aby vyslychanému poskytl co největší prostor pro vlastní prezentaci události, i kdyby to znamenalo zdlouhavější a pomalejší práci.

Je třeba mít neustále na paměti, že proti nezákonnému výslechu lze podat stížnost a takto získaná výpověď může být jakožto důkaz získaný nezákonným způsobem znehodnocena, což je závažné riziko.

Kromě samotných sugestivních otázek mohou standardně probíhající výslech ovlivnit i pouhá neverbální sugestivní gesta. Může jimi být intonace, výraz obličeje vyslyšajícího či vzdychání, zvedání očí v sloup. Chtěla bych však upozornit na to, že neverbální projevy nejsou protizákonné, protože o nich zákon nemluví. Dalo by se spekulovat o tom, zda se

⁹⁰ MATIÁŠEK, Jan, Bohumil BARTA a Jaroslav SOUKUP. Výslech a psychologie. 1. vyd. Praha: Orbis, 1966, str. 125

obyčejná otázka, která je položena sugestivním způsobem, nestává automaticky sugestivní. Já však v tomto případě striktně vycházím z litery zákona, kde se o neverbálních projevech nemluví. Naopak, považuji je za nástroj upevnění pozice vyslychajícího. Vyslychaný subjekt je velmi citlivý na to, jaký postoj k jeho výpovědi zaujímá vyslychající, a uvedené neverbální prvky se tedy mohou stát dalším nástrojem, jak pracovat se lživou výpovědí. Vyslychající dá například druhé straně najevo, že jeho výpovědi nevěří (musí to však být oprávněné), nebo tím dá najevo svou převahu obecně, pokud to odpovídá jeho zvolené taktice.

7.8 Dílčí taktické postupy k odhalení a překonání lživé výpovědi

Pro úspěšnou práci se lživou výpovědí vyslychaného je důležité si na počátku uvědomit jeho možnou motivaci, a to alespoň orientačně, čemuž jsem věnovala samostatnou kapitolu. Poté následují další možnosti práce s vyslychaným subjektem, které uvádí Gillernová⁹¹:

1) Stimulování kladných vlastností vyslychaného

U této metody je kladen důraz na poznání osobnosti vyslychaného, především jeho žebříčku hodnot. Jestliže pak vyslychaný sám od sebe nebo na popud vyšetřovatele začne hodnotit své protispolečenské jednání, vzniká v jeho psychice konflikt mezi jeho jednáním na jedné straně a jeho morálním přesvědčením na straně druhé. V tu chvíli by měl vyslychající klást důraz na pozitivní vlastnosti vyslychaného a jeho morální zásady tak, aby převýšily motivaci lhát.

Rybář⁹² doporučuje tuto metodu aplikovat především na svědky a prvopachatele, protože vzhledem k jejich dosavadním životním poměrům je očekávané a žádoucí, že budou vypovídat pravdu.

2) Využití stavu emocionálního napětí

Emocionální napětí vyvolává obvykle jak spáchání trestného činu, tak i samotný výsledek před orgány činnými v trestním řízení. Lží se pak napětí dále zvyšuje, což působí vyslychanému velkou psychickou zátěž. Pro využití tohoto stavu je na místě vyslychat dotyčného v co nejkratší době po spáchání trestného činu, aby toto napětí nestihlo opadnout. Naopak lze motivovat vyslychaného tím, že pokud bude pravdivě vypovídat, napětí odpadne.

⁹¹ GILLERNOVÁ, Ilona a Hedvika BOUKALOVÁ. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006, str.188-200

⁹² RYBÁŘ, Miroslav. *Základy kriminalistiky: (vybrané kapitoly pro studenty povinně volitelného předmětu právnických fakult)*. 1. vyd. Dobrá Voda: Čeněk, 2001, str. 145

Na druhou stranu může podobné napětí vyvolat šok. A to ve chvíli, kdy se pachatel dopustil trestného činu (výrazněji se projeví u zvláště závažných trestných činů) a je dopaden až po delší době v okamžiku, kdy už to neočekává. V tomto případě už nemusí mít ani připravenou důkladnou výpověď, kterou chtěl použít záhy po spáchání činu nebo nemá připravené či domluvené falešné alibi. V tuto chvíli existuje šance, že výpověď bude tak děravá, že nebude složitě ji vyvrátit.

Obecně platí, že první výslech má být co nejpodrobnější, protože taková výpověď se pak vyslychaným složitě mění či upravuje. Zároveň je vhodné okamžitě zajišťovat odpovídající důkazy. Tuto zásadu úspěšně využívá Velké Británie v projektu zvaném Mediální soud. „Spočívá v navázání videokonferenčního spojení mezi soudní síní a policejní služebnou a umožňuje první projednání případu a vyslechnutí zadrženého již dvě až tři hodiny po jeho zadržení. Je převážně využíván v případě drobných deliktů jako jsou například krádeže v obchodech, nicméně jeho přidaná hodnota, spočívající v zásadním zrychlení řízení, je nezanedbatelná.“⁹³.

3) Využití vnitřních rozporů ve výpovědi

Tato metoda úzce souvisí se strategií využití vlastní lži, kterou jsem již zmiňovala. Nepravdivé bývají pouze určité úseky výpovědi, které chce vyslychaný zamlčet, nikoli výpověď jako taková. Ve vědomí vyslychaného tedy existují dvě varianty události, jak se odehrála a jak ji on sám prezentuje. Pohybovat se mezi těmito dvěma variantami je psychicky náročné.

Postupně je tedy čím dál pravděpodobnější, že některá tvrzení vyslychaného budou ve vzájemném rozporu a on bude nucen svá tvrzení různě modifikovat. Toho lze podle mého názoru dosáhnout neustálým kladením podrobných otázek a v různých obměnách se ke zmíněným detailům vracet.

Někdy se vyslychaná osoba dostane do takových rozporů, že sama cítí neudržitelnost své výpovědi a v některých případech už stačí vyslychanému jenom naznačit nejasnost a vyslychaný začne vypovídat pravdivě.

Při předkládání rozporů se obecně doporučuje, aby vyslychající předkládal nejprve rozpory méně závažné a postupně přistupoval k závažnějším. Provádí to jednoduchým způsobem, předkládá tvrzení vyslychaného současně s ověřenými fakty a požaduje vysvětlení vzájemných rozporů.

Tím, že se vyslychaný musí neustále vyjadřovat ke stejným věcem, by měl

⁹³ <http://www.mvcr.cz/clanek/videokonference-moderni-evropsky-trend-v-komunikaci-s-justicnimi-organy.aspx>

nakonec pocítit nedůvěru vůči své vlastní výpovědi, případně nutnost ji změnit. Opakování nacvičené výpovědi lze ztížit i neustálým kladením otázek, a to v jiném než chronologickém pořadí.

4) Racionální a emocionální argumentace

Pokud existuje podezření, že vyslýchaný subjekt mluví nepravdivě, měla by být jeho výpověď nejprve zaprotokolována a až posléze by měla být využita zmíněná argumentace.

Racionální argumentací se rozumí například zpráva z ohledání místa činu nebo konfrontace či rekonstrukce. Emocionální argumentací pak chápeme poukázání na morální principy, pocit viny. Vyšetřovatel také může vyjádřit vyslýchanému své porozumění.

Racionální argumentace se uplatní především u tzv. pachatelů z povolání. Ti se dopouští trestných činů profesionálně. V komunikaci s orgány činnými v trestním řízení jsou velmi zkušení. Jsou ochotni vypovídat jen v situaci, která se pro ně jeví jako beznadějná a přinutit je k výpovědi můžeme pouze v případě, kdy věří, že tím dosáhnou nějaké výhody.

5) Křížový výslech

Spočívá v tom, že jsou obviněnému v rychlém sledu kladeny otázky. Je vhodné ho dokumentovat a realizovat alespoň dvěma vyslychajícími. Vyžaduje ovšem důkladnou přípravu, aby nebyly použity sugestivní otázky nebo předestřeny nevhodné informace.

6) Pauza ve výpovědi

Kromě výše uvedených metod jsem se v článku *Personen mit und ohne Aussagewiderstand*⁹⁴ setkala s další metodou, kterou mi přišlo vhodné sem zařadit, aby byl výčet taktických postupů co možná nejdůkladnější. Jde o tzv. pauzu ve výpovědi. Koncepce této metody vychází z pravidel běžné komunikace, při které je delší pauza nepříjemná. A čím déle člověk mlčí, tím více je od něj očekávána od ostatních odpověď a tím nepříjemnější se celá situace stává. Při výslechové interakci dochází k pauze ve výpovědi ve chvíli, kdy se vyslýchaný ve svém popisu blíží ke kritickému bodu ve výpovědi, většinou v tu chvíli vycítí potenciální nebezpečí. Je důležité, aby vyslychající pauzu nepřerušoval, naopak by měl signalizovat, že stále poslouchá. Delší mlčení na jedné straně a očekávání na straně druhé vyvolá ve vyslychaném tendence nějakým způsobem se ještě k dané věci vyjádřit.

⁹⁴ BERRESHEIM, Alexander und CAPELLMANN, Michael. *Personen mit und ohne Aussagewiderstand. Kriminalistik*. 2013

7) Motivace (nižším trestem, upuštěním od potrestání apod.)

Tento bod úmyslně přidávám, ačkoli není čistě psychologického rázu, ale i věcného. I proto je dle mého neopomenutelný a pro některé vyslýchané osoby může být podstatně přesvědčivější. Vychází z novelizovaného ustanovení TŘ §178a o spolupracujícím obviněném, na základě něhož může být v některých případech a za splnění zákonných podmínek dokonce upuštěno od potrestání. „A i pro obviněného, který ve výsledku není označen jako spolupracující, platí, že spolupráce obviněného je samozřejmě brána jako polehčující okolnost a s přihlédnutím k okolnostem případu a osobě obviněného může být i důvodem k uložení trestu pod spodní hranicí zákonné trestní sazby.“⁹⁵

Rašková⁹⁶ k tomu dodává, že tímto způsobem je vhodné motivovat obviněné prostřednictvím jejich advokátů, kteří lépe rozumějí legislativnímu rámci a reálným možným úlevám a k nim má i obviněný větší důvěru.

Odlišná forma motivace bude použita u svědka. Jak jsem zmínila, oproti obviněnému má svědek povinnost, nikoli možnost, vypovídat. Němec⁹⁷ proto doporučuje, aby vyslychající v prvních okamžicích, kdy zjistí náznaky lživé výpovědi, svědka zastavil s tím, že zjevně nemluví pravdu a opět zdůraznil, že takové jednání je trestné a jaké konkrétní následky to může svědkovi přinést.

Tento autoritativní postup či jakousi hrozbu trestem považují v případech svědků za vysoce efektivní. Vycházím z přirozenosti člověka, kterou je především chránit sebe sama a ostatní zájmy jsou mnohdy sekundární. Vyslychající by měl orientačně odhadnout konkrétní motivaci svědka ke lživé výpovědi a podle toho se rozhodnout. Ve chvíli, kdy je svědkem například matka (a neodepře výpověď dle §100(2) TŘ), může být její motivací chránit svého potomka a takový zájem už by mohl být srovnatelný se zájmem vlastním.

7.9 Nejfrekventovanější výslechové techniky

Boukalová⁹⁸ se inspirovala výzkumem R.A.Lea provedeným v americkém prostředí v roce 1996, jehož cílem bylo shrnout nejfrekvencovanější výslechové taktiky vyšetřovatelů za

⁹⁵ <http://www.trestni-rizeni.com/vyklad-pojmu/spolupracujici-obvineny-korunni-svedek>

⁹⁶ Rozhovor s kpt. Mgr. Alice Raškovou, SKPV Krajského řed. policie Středočeského kraje, 8.3.2013

⁹⁷ NĚMEC, Miroslav. *Výslech a taktika jeho provádění ve speciální výslechové místnosti*. vyd. 1. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2003, str. 130

⁹⁸ BOUKALOVÁ, Hedvika. *Interakce a komunikace ve vyšetřování trestné činnosti z pohledu psychologie*. Vyd. 1. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2012, str. 115

účelem dosažení pravdivé výpovědi či překonání jejich lživé výpovědi.

Využila 12 v USA nejčastějších metod a chtěla je komparovat s postupy českých vyšetřovatelů. Kromě jednoznačných otázek, zda konkrétní způsoby využívají, jim dala prostor se k jednotlivým bodům volně vyjádřit. Ráda bych výstupy tohoto výzkumu v ČR krátce shrnula.

Nejprve uvedu zmíněných 12 taktik:

- 1) Nabídka morálního odůvodnění, pochopení, psychologické omluvy pro jednání podezřelého za účelem podpory pravdivé výpovědi či doznání
- 2) Předložení neexistujících důkazů
- 3) Odvolání se na svědomí poškozeného
- 4) Zdůraznění role vyšetřovatele, jeho autority
- 5) Upozornění podezřelého, že je v jeho zájmu vypovídat pravdivě
- 6) Předložení existujících důkazů
- 7) Upozornění podezřelého, že by si neměl být tak jistý v popírání své viny
- 8) Upozornění podezřelého, že jeho chování prozrazuje lež
- 9) Hledání rozporů přímo ve výpovědi podezřelého
- 10) Snaha zmenšit morální závažnost činu; záměrné vyjádření, že čin nebyl tak závažný, jak se může jevit
- 11) Výzva podezřelého ke spolupráci; zdůraznění, že je důležité, aby spolupracoval
- 12) Pochvala obviněného nebo záměrné pozitivní hodnocení

Toto je tabulka výstupů výzkumu⁹⁹:

Technika č.	přijata	s výhradou	odmítnuta	pořadí preferencí jednotliv. technik
1	5	4	0	2
2	0	0	9	12
3	1	7	2	6
4	2	3	4	8
5	5	3	2	4
6	5	3	1	3
7	1	2	6	10
8	0	5	4	9
9	7	2	0	1
10	0	2	7	11
11	6	1	2	5
12	3	3	3	7

Na závěr této podkapitoly ještě shrnu několik poznatků, které mě zaujaly a které přináší konkrétní přínosy pro výslechovou praxi a dosud jsem se jimi nezabývala.

Nabídka morálního odůvodnění a pochopení je na druhém místě, není důvod ji nevyužívat, ať už se jedná o skutečné pochopení (čin zapříčinila z velké části nějaká tíživá náročná situace) nebo o pochopení předstírané. Někteří vyšetřovatelé ji doporučují v situacích, kdy měl pachatel k oběti citový vztah.

Předkládání neexistujících důkazů je na posledním místě, to mi připadá pochopitelné, protože je podle mě nezákonná. Nicméně v USA byla na osmé příčce, což mě zaujalo. Snad to vypovídá o tom, že v ČR jsou výslechy vedeny v souladu s právem a do určité míry i s etickými zásadami.

Nejčastěji využívanou metodou je hledání rozporů přímo ve výpovědi vyslychaného. To koresponduje s faktem, že cílem výslechu je získat konzistentní pravdivou výpověď, její umístění je tedy logické.

⁹⁹ BOUKALOVÁ, Hedvika. Vyšetřovatel a jeho důležité profesní dovednosti. *Pražské sociálně vědní studie*. 2007

Snaha zmenšit morální závažnost činu je spíše odmítaná, nicméně vyšetřovatelé ji považují za využitelnou u mladistvých, protože trestní sazba za jednotlivé trestné činy skutečně snížena.

7.10 Kontroverzní psychologické metody odhalení lživé výpovědi

Matiášek¹⁰⁰ uvádí dvě základní psychologické metody, které slouží k odhalení lživé výpovědi. Nazývám je kontroverzními, protože se podle mě pohybují na hranici zákona. Jedná se o metodu reprodukční a metodu asociačního experimentu.

1) Metoda reprodukční

V tomto případě vyslychající připraví přesný popis dané události, který se skládá z podobných, ale přesto nepravdivých údajů. Takový popis se přečte vyslychané osobě, která by podle všech indicií měla znát průběh události, ale dosud tvrdí, že o věci nic neví. Po uplynutí určité doby (například týden) je osoba vyzvána, aby vyprávění opakovala. Pokud uvede kromě smyšlených informací i informace autentické, vzniká předpoklad, že je vyslychané osobě skutečný průběh opravdu znám, ačkoli tvrdí opak.

Je však třeba brát v úvahu celou řadu dalších faktorů, které mohly výpověď ovlivnit, a důkladně je zvážit. Může jít o omyl (v souvislosti se špatnou schopností vybavování), asociaci s jiným podobným případem, s četbou. Může být ovlivněna prezentací případu v médiích. Také je nutno brát v úvahu úniky informací od policistů a jiných orgánů činných v trestním řízení, případně jiných zdrojů (obhájců, kteří se tyto informace dozvěděli ze spisu).

I když je to metoda zajímavá, hodnotím ji v současné době jako prakticky neaplikovatelnou. Jedná se totiž o předkládání nepravdivých informací, což je neakceptovatelné a především protizákonné.

2) Metoda asociačního experimentu

Tato metoda spočívá v tom, že podnětové slovo asociuje jiné slovo. Pozorují se dvě základní reakce, emoční reakce na dané slovo a délka reakční doby. Princip funguje obdobně jako u detektoru lži, zvolí se určitý počet neškodných slov a do něj se přimíchá menší počet slov kritických, která souvisí s klíčovou událostí (mohou

¹⁰⁰ MATIÁŠEK, Jan, Bohumil BÁRTA a Jaroslav SOUKUP. Výslech a psychologie. 1. vyd. Praha: Orbis, 1966, str. 143-146

například připomenout scénu a okolnosti zločinu). Poměr lze zvolit například 80 neškodných ku 20 kritickým slovům.

Dalším důležitým elementem této metody je kromě správné kombinace slov i rychlost, s jakou se přechází od jednoho slova k dalšímu. Vlivem rychlého tempa se například může emoční napětí vyvolané jedním slovem přenést i na slova následující a ovlivnit odpovědi.

Při experimentu se zapisují odpovězená slova, reakční čas odpovědi a současně se pozorně sledují emoční reakce na slova. Podle této teorie by významná slova měla vyvolat odpovědi, které odhalí znalost trestného činu. Naopak pokud jsou tyto odpovědi vědomě potlačovány, odpovídá tomu dlouhý reakční čas (vyslýchaný musí přemýšlet o svých odpovědích, aby se neprozradil) a současně i emocionální projevy.

Stejně jako v případě detektoru lži se ani na spolehlivosti této metody vědecká obec neshodla. Co se týče zákonnosti této metody, nespátřuji v ní nic nenáležitého. Rozhodně však musí být dobrovolná a v žádném případě do ní nelze vyslýchanou osobu nutit. Zároveň nemůže sloužit jako důkaz, pouze jako orientační vodítko pro vyšetřovatele. O tom by měl být vyslýchaný předem poučen. Celkově však tuto metodu hodnotím kladně, připadá mi zajímavá a pro zkušeného vyslýchajícího i využitelná v praxi. Zatímco předchozí rozebrané metody lze ovlivnit vědomě a vůlí zkušené vyslýchané osoby, tato může metoda sahat až za hranice vědomí, což je pro vyslýchaného jedince hůře regulovatelné.

7.11 Od metody asociačního experimentu k fyziodekčnímu vyšetření

Metodou asociačního experimentu jsme se přiblížili tématu fyziodekčního vyšetření, jehož bych se zde ráda alespoň okrajově dotkla. Je totiž také jedním z nástrojů, díky nimž lze lživou výpověď odhalit a dále s ní pracovat.

Metoda asociačního experimentu v podstatě vychází ze stejného počátečního principu, kterým je sledování emočních reakcí, respektive jejich fyziologických projevů v souvislosti s kritickými informacemi, které úzce souvisí s trestným činem. Tyto informace jsou namíchany v podstatně větším množství slov (respektive otázek) neutrálních.

Kohout¹⁰¹ však uvádí i skupiny osob, u nichž je možnost použití fyziodekčního vyšetření omezena, nebo dokonce vyloučena. Jedná se především o případy osob, které nejsou schopny chápat smysl kladených otázek a význam odpovědí na ně. Důvodem může být

¹⁰¹ KOHOUT, Josef. Fyziodekční vyšetření v procesu objasňování trestné činnosti. *Kriminalistika*. 2008

například dětský věk, nevyzrálá psychika, nízká úroveň IQ, zpomalené myšlení, obtížná schopnost se soustředit, příznaky senility, duševní choroba, užívání léků.

V této souvislosti stojí za to podotknout, že demonstrováné skupiny lidí se částečně kryjí se skupinami, u nichž jsem dříve upozorňovala na zvýšenou ovlivnitelnost. Proto by podle mého názoru měl být výsledek s těmito náchylnějšími skupinami veden velice citlivě a trpělivě, a pokud to není nezbytně nutné, bez složitějších psychologických metod, které by v daných případech pravděpodobně ani nebyly efektivní. A právě to platí i pro metodu asociačního experimentu, která by mohla být v těchto případech pravděpodobně stejně zbytečná jako fyziodetekční vyšetření.

Pro asociační experiment i pro fyziodetekční vyšetření zároveň platí, že jich nikde nelze použít jako důkaz, pouze jako jakési vodítko či orientační odhad pravdivosti výpovědi. Obě metody jsou také dobrovolné a nelze do nich nikoho nutit.

7.11.1 Detektor lži čili polygraf

Detektor lži je velmi zavádějící pojem, protože v současné době samozřejmě neexistuje přístroj, kterým by šlo spolehlivě určit, zda vyslýchaný lže. To platí i naopak, na základě výsledků fyziodetekce nemůžeme ani jednoznačně dedukovat, že vyslýchaný mluví pravdu.

V odborné literatuře se proto pracuje s pojmem polygraf. To je „zařízení snímající a registrující změny hodnoty fyziologických reakcí, které mají svůj původ v psychologickém podnětu a projevují se na periférii organismu.“¹⁰² Celý tento proces je součástí fyziodetekčního vyšetření. Tato metoda se u nás používá od roku 1981.

Kohouta¹⁰³ uvádí, že existuje celá řada snímaných a hodnocených fyziologických reakcí, které polygraf zaznamenává. Mezi ně patří například:

- dechová frekvence: tu lze sice vědomě korigovat, nicméně jemné nuance poměrů mezi vdechovou a výdechovou fází lze ovlivnit jen obtížně
- krevní tlak a srdeční puls
- psychogalvanický reflex: jedna z nejčastěji sledovaných fyziologických reakcí; vychází z toho, že při emočním napětí dochází ke změně v elektrické vodivosti lidské kůže

¹⁰² STRAUS, Jirí a František VAVERA. *Slovník kriminalistických pojmů a osobností*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, str.158

¹⁰³ KOHOUT, Josef. Fyziodetekční vyšetření v procesu objasňování trestné činnosti. *Kriminalistika*. 2008

- elektroencefalografie: sledování elektrické aktivity mozku, jelikož emoce jsou na něj přímo vázány
- zorníčková odpověď: je prokázáno, že silné emoce mají vliv na velikost průměru zornice lidského oka
- elektromyografie: vychází z podstaty, že svalstvo vykazuje v různých stavech určité napětí; tyto změny nastávají zejména při negativních emocích
- tremometrie: sleduje svalový třes, který může souviset se stupněm emočního napětí; na druhou stranu může být třes ovlivněn zdravotním stavem, požitím léků či drog nebo stupněm únavy, což je nutno brát v úvahu
- mrkání očních víček: zde je riziko manipulace, protože mrkání lze vůlí ovlivnit
- sledování mimiky v detailech, které není schopen ani zkušený vyšetřovatel sám zaznamenat
- stres v hlase vyšetřované osoby

Výhoda včasného a úspěšného fyziodekčního vyšetření spočívá v tom, že od počátku vyšetřování naznačuje, kterými směry se má objasňování trestného činu ubírat a na co se zaměřit. Důležitá je přitom právě včasnost. Z praxe totiž vyplývá, že pozitivní výsledky fyziodekčního vyšetření lze očekávat pouze v počátečních fázích vyšetřování. Jednak je větší šance, že se vyslychaná osoba vyjádří ještě spontánně a neovlivněně, jednak se k ní nedostanou další informace k případu od policistů, ze spisů, z médií a od dalších osob. Takové ovlivnění totiž pak může celý výsledek velmi zkreslit.

Nejčastější výhrady proti metodě fyziodekce, na které Kohout¹⁰⁴ upozorňuje, se týkají její nespolehlivosti a nevědeckosti a existence osvědčených metod, jak polygraf oklamat. Dále hrozí veliké riziko, že daný emoční stav nesouvisí se spáchaným trestným činem, ale s nahodilou asociativní reakcí.

Tyto názory jsou jistě opodstatněné a já tato rizika nemůžu a ani nechci popírat. Nicméně je fakt, že jsou jednoznačně zohledněna i v právní úpravě této metody. Jak jsem uvedla výše, polygraf v žádném případě nemá jednoznačně rozhodnout, zda vyslychaný mluví pravdu nebo lže. Polygraf pouze zaznamenává fyziologické reakce vyslychaného na určité podněty. Nic víc. Záleží jen na vyšetřovateli, případně na příslušných specialistech, jestli na základě těchto zjištění vyvodí nějaké závěry. A ani tyto závěry nejsou závazné či použitelné jako důkazní prostředek, čímž je možnost omylu značně potlačena. A proto při současné

¹⁰⁴ KOHOUT, Josef. K některým aspektům metody fyziodekčního vyšetření. *Kriminalistika*. 2009

právní úpravě považují metodu fyziologické detekce za regulární nástroj pro možné odhalení lživé výpovědi. Protože i kdyby její použití přineslo pozitivní výsledek v jednom případě z dvaceti, je to dle mého názoru úspěch. A pozitivní hodnocení některých autorů (například zmiňovaného Kohouta), vycházející z úspěšných využití fyziodefekčního vyšetření, můj názor jen podporují.

7.11.1.1 Výběr otázek

Pro úspěšné fyziodefekční vyšetření je důležité „nalézt taková fakta a skutečnosti, které může znát jen ten, kdo čin spáchal, na jeho spáchání se nějakým způsobem podílel, byl svědkem jeho průběhu, případně se o nich dozvěděl jinak a tají je.“¹⁰⁵

Zdrojem takových informací jsou přirozeně veškeré dosud shromážděné materiály a informace. Vychází se pak především z protokolu o ohledání místa činu, fotodokumentace či videodokumentace, výslechů svědků atp.

Otázky musejí být formulovány tak, aby na ně bylo možno jednoznačně odpovědět *ano* či *ne*. V praxi dle Kohouta¹⁰⁶ existují tři druhy otázek:

- kritické: ty mají bezprostřední vztah k případu; jsou sestaveny na základě informací uvedených v předchozích odstavcích. („*Víte, že vražedná zbraň byla nalezena na zahradě zahrabaná v záhoně?*“)
- irelevantní: netýkají se případu a pravdivá odpověď na ně je známá („*Nacházíme se v České republice?*“)
- kontrolní: nemají k objasňované okolnosti bezprostřední vztah, ale jsou podobného druhu („*Podvedl jste někdy někoho, kdo vám věřil?*“)

Otázky se dále řadí do sérií na základě různých standardizovaných metod, konzultací s odborníky atd., do takových podrobností však již zabíhat nebudu. Chtěla bych pouze podotknout, že tato metodika výběru otázek je podle mě využitelná i v běžné výslechové praxi. Určitě ji lze efektivně použít ve zmíněné metodě asociačního experimentu. Umím si ale představit i její využití u standardního výslechu. Vyslýchající může mezi množstvím obvyklých otázek zakomponovat i určitou formu kritických otázek a sledovat reakce vyslychaného. Je ovšem bezpodmínečně nutné držet se stále v mezích zákona a tyto otázky si pečlivě připravit,

¹⁰⁵ KOHOUT, Josef. K některým aspektům metody fyziodefekčního vyšetření. *Kriminalistika*. 2009

¹⁰⁶ KOHOUT, Josef. Ještě k metodě fyziodefekčního vyšetření. *Kriminalistika*. 2010

aby se vyslychajici vyvaroval nebezpečí sugestivních otázek. Příkladem takové kritické otázky při běžném výslechu může být věta: „*Věděl jste, že oběť měla brutálně zdeformovaný obličej?*“ Tento typ otázky kladu opět na hranu zákona, nicméně sugestivní podle mého názoru není, protože v ní nepředkládáme odpověď ani stanovisko. Pouze se dotazujeme, jestli vyslychaný subjekt něco ví nebo neví, obdobně jako se vyslychaného ptáme, jestli něco viděl nebo neviděl.

8 Základní problémy současné výslechové praxe

V rámci své práce jsem pořídila několik rozhovorů se zkušenými vyšetřovateli, abych své teoretické poznatky konfrontovala s policejní praxí. Některé podstatné informace jsem zakomponovala přímo do textu, ráda bych však ještě na závěr uvedla několik problémů, se kterými se vyslychající setkávají.

1) Nepoužitelnost podání vysvětlení

Podání vysvětlení je poměrně běžný úkon, který po obsahové stránce často vykazuje znaky prvního výslechu obviněného, po formální stránce tomu však tak není.

Vyslychající při tomto úkonu může získat elementární informace k vyšetřované okolnosti, protože na první výslech vyslychaná osoba nebývá připravena tolik jako na ty následující a kromě toho dosud nemusí být ovlivněna a může vypovídat poměrně spontánně. Výstup takového podání vysvětlení ale nejenže nelze použít jako důkaz, ale při oficiálním výslechu v trestněprávním smyslu nelze ani vyslychanému předestírat informace, které uvedl při podání vysvětlení. A to ani ve chvíli, kdy jsou v hrubém rozporu s novým výslechem. Jeví se to sice jako jednoduchý způsob, jak prokázat, že dotazovaný subjekt lže, po legislativní stránce však zatím není uskutečnitelný.

Tento problém má i druhý zásadní dopad. Zvláště u složitějších případů může být komplikované a časově náročné, než se odhalí a obviní pachatel. Při podání vysvětlení mají vyslychané osoby ještě vše v čerstvé paměti. V okamžiku, kdy se sdělí obvinění a začnou regulérní výslechy dle TŘ, už od vyšetřované události mohlo uběhnout delší časové období (například rok) a vyslychané osoby už si nepamatují detaily a okolnosti, které uvedly při podání vysvětlení. Zvláště pak v případech náhodných svědků, kteří viděli pro ně absolutně bezvýznamnou okolnost, kterou

nemají důvod uchovávat v paměti (například že kolem projel pachatel v autě s určitou SPZ). Ani v těchto případech nelze takto získané informace použít pro trestní řízení. Nakonec tak mohou chybět důkazy, které byly na počátku vyšetřování k dispozici.

Výše uvedenému výstupu korespondují s odbornou literaturou, kdy například Porada uvádí, že zvláštnost „vysvětlení spočívá v tom, že na rozdíl od výpovědi nemá důkazní status v trestním stíhání a řízení před soudem, přestože jeho právní důsledky jsou nesporně významné.“¹⁰⁷

V neposlední řadě je třeba poukázat na to, že opakování výsledků (stejných otázek a informací) je pro vyslychané jedince psychicky i časově náročné a často i krajně nepříjemné. (Typická reakce: „*Vždyť už jsem vám všechno řekl, proč to musím dělat znova?*“). Práce s takovou osobou při výslechu je pak samozřejmě náročnější ze všech předestřených důvodů, nehledě na to, že vyslychané osoby mohou postupně ztrácet důvěru k policejní instituci, což opět negativně ovlivní jak konkrétní výslech, tak i případné výsledky budoucí.

Pokud se legislativní úprava nezmění a nebude možné tyto klíčové informace využít jako důkaz, budou vyšetřovatelé i nadále narážet na zásadní problémy a jejich důkladná a pečlivá práce bude znehodnocována kvůli nevhodně nastavené právní úpravě.

2) Nedostatek personálních kapacit

Překvapivým zjištěním bylo, že ačkoli se v krajích vyšetřuje i ta nejzávažnější kriminalita, je vyslychající z personálních důvodů často nucen vést výslech sám a sám jej také přepisovat do počítače. Tím se samozřejmě minimalizuje možnost pozorně sledovat reakce vyslychané osoby a tím odhalovat a překonávat její lživou výpověď. Pouze ve zlomku případů se výslech dokumentuje videokamerou a vyslychajícímu je tak umožněno nerušeně se věnovat interakci s vyslychaným. Bohužel ale pak v praxi chybí osoba, která např. dvouhodinový výslech přepíše tak, aby se s ním dalo rovnou dál pracovat. „V 99,9 % případů to tady děláme takhle, protože vím, že mi to nikdy nikdo nepřepíše. Víím, že v Praze je to asi jinak, to je stát ve státě, takže jediné tam jsou možná v tomhle dál, protože na to, co my tu děláme ve dvou, tam mají celé oddělení o třiceti lidech.“¹⁰⁸ Vyslychající se s tímto problémem snaží bojovat tak, že výslech provádějí ve dvou, ale ani to není z personálních důvodů vždy možné.

¹⁰⁷ PORADA, Viktor. *Kriminalistika: (úvod, technika, taktika)*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, str. 247

¹⁰⁸ Rozhovor s kpt. Mgr. Jiřím Slovákem, SKPV Krajského ředitelství Policie Středočeského kraje

Pšeničková¹⁰⁹ toto tvrzení nevyvrací a upřesňuje, že v Ústeckém kraji se videokamera používá pouze u skutečně závažných případů nebo u výsledku nezletilých.

Z rozhovorů tedy jasně vyplývá, že veškeré poznatky o překonávání lživé výpovědi jsou často omezeny nedostatečnými personálními kapacitami, čímž ztrácejí efektivnost. V neposlední řadě takový zdlouhavý přepisovaný výsledek narušuje kontinuitu celé interakce a vztah mezi vyslychajícím a vyslychaným.

Napadá mě poměrně jednoduché řešení tohoto problému, a to využití stážistů z Policejní akademie, případně PF UK a jiných vysokých škol v dalších krajích. Jednak představují levnou či zcela bezplatnou pracovní sílu (v případě praxí), jednak by studenti dostali možnost cenné a poměrně atraktivní praxe, což by mělo být nedílnou součástí vysokoškolského studia.

Na druhou stranu Němec¹¹⁰ uvádí, že pro určité citlivější typy lidí může být přítomnost další osoby, včetně zapisovatelky, stresující a může navozovat u vyslychaného trému a pocit studu, což se také může projevit na jeho výpovědi.

3) Ovlivňování výpovědi advokátem

Někteří advokáti mají tendence do výsledku zasahovat, dokonce výpověď obviněného do určité míry formovat, bránit mu vypovídat tvrzením, že vypovídat nemá, i když se obviněný vypovídat chystal. Toho se dopouští buď slovně nebo pomocí neverbálního kontaktu, gest.

Kontakt mezi advokátem a vyslychaným lze redukovat tím, že vyslychající osoba posadí advokáta za záda vyslychanému a pozornost vyslychané osoby je více zaměřena na vyšetřovatele než na jeho obhájce. „Já jsem pánem toho výsledku, musím si být jistá v kramflecích a říct ‚ne, pane doktore, už byla položena otázka.‘ Oni to zkoušejí, samozřejmě, je to o tom, kam ho necháte zajít, ne vždy se to ale bohužel povede,“ vyjadřuje se k tomu Pšeničková. Nicméně lze vyvodit, že rázným a jednoznačným postojem vyslychané osoby lze i tyto projevy částečně omezit.

Další negativní vliv účasti advokátů se projevuje zejména při výsledku více obviněných, kdy advokát může ostatním advokátům zprostředkovat informace, které vypovídal předchozí vyslychaný subjekt. To velmi omezuje potenciální taktické možnosti u výsledku více obviněných, čemuž jsem se také věnovala.

¹⁰⁹Rozhovor s vedoucí odboru obecné kriminality plk. JUDr. Helenu Pšeničkovou, Krajské ředitelství policie Ústeckého kraje

¹¹⁰NĚMEC, Miroslav. *Výsledek a taktika jeho provádění ve speciální výslechové místnosti*. vyd. 1. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2003, str. 11

Literatura se tomuto problému dosud nevěnovala, ačkoli jde o výrazný faktor, který do výslechu zasahuje a ovlivňuje ho.

9 Závěr

Výslech je sice v policejní praxi jeden z nejběžnějších úkonů, přesto není snadné si jeho metodiku a vedení osvojit.

Průběh výslechu si totiž vyšetřovatel nemůže pevně připravit, protože je to proces, který ovlivňují obě strany, i když vyslychající jej řídí, což vyplývá z jeho postavení. Nicméně příprava je klíčem k úspěchu a nesmí se tedy nikdy podcenit. Jde především o přípravu informací a materiálů souvisejících s trestným činem a vyslychanou osobou, ale ovlivnit průběh výslechu může i prostředí, personální složení, čas a další faktory, kterým jsem se podrobněji věnovala v prvních kapitolách své práce.

Dalším důležitým bodem v pomyslné ose výslechu je navázání prvního kontaktu. Způsob, jakým to vyslychající provede, má korespondovat se zvolenou taktikou. V tuto chvíli se stanovují konkrétní role a postavení účastníků výslechu, proto považuji navázání kontaktu za neopakovatelný úkon. Vyšetřovatel k tomu může využít celou řadu nástrojů. Pochybení v této části výslechu se podle mě jen těžko napraví.

Při monologové fázi vyslychající analyzuje osobnost a projevy vyslychané osoby, zatímco při dialogové aktivně působí na vyslychaného a na jeho výpověď. V tuto chvíli je možnost využít veškeré metody, návody, rady a poznatky pro dosažení pravdivé výpovědi.

Těm jsem se věnovala v druhé polovině své práce. Vyjmenovala jsem celou řadu metodik, od schematických po propracované, pozornost jsem věnovala i otázkám, jejich druhům i jejich pokládání. Je přirozené, že si je vyšetřovatelé všechny neosvojí. Ale jistě by stálo za to, aby si vyšetřovatel tyto poznatky prošel a případně vybral pro něj osobně použitelné metody nebo alespoň tipy.

Dobry výslech je pochopitelně produktem dobrého vyslychajícího, proto jsem neopomněla ani zmínit nejčastější chyby na straně vyslychajících subjektů a zároveň shrnula vlastnosti, kterými by vyšetřovatel disponovat měl. Ten by také nikdy neměl polevit v sebevzdělávání vavřínech a neustále se ve svých komunikačních potažmo psychologických dovednostech

zdokonalovat, k čemuž by mohl sloužit psycholog v pozici konzulta a zároveň jakéhosi supervizora.

Dlouhodobým problémem, který veškeré teoretické poznatky degraduje, je přetíženost policie a nedostatečné personální kapacity. Dovolím si tedy na závěr podotknout, že teorie ve své idealizované rovině, je skutečně barvitější a podrobnější než praxe, protože stávající okolnosti jen málo dovolují plně využít veškeré poznatky a doporučení.

Použitá literatura:

- BOUKALOVÁ, Hedvika. *Interakce a komunikace ve vyšetřování trestné činnosti z pohledu psychologie*. Vyd. 1. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2012, 157 s. ISBN 978-80-7308-409-7.
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 439 s. ISBN 978-80-7380-213-4.
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006, 309 s. ISBN 80-86898-73-3.
- GÁLIK, Stanislav. *Psychologie přesvědčování*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, 95, [12] s. příl. ISBN 978-80-247-4247-2.
- GILLERNOVÁ, Ilona a Hedvika BOUKALOVÁ. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006, 280 s. ISBN 80-246-1293-3.
- CHMELÍK, Jan. *Rukověť kriminalistiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, 532 s. ISBN 80-86898-36-0.
- KERN, Hans. *Přehled psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999, 289 s. ISBN 80-7178-240-8.
- MATIÁŠEK, Jan, Bohumil BÁRTA a Jaroslav SOUKUP. *Výslech a psychologie*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1966, 214 s.
- MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha: Beck, 2004, XXIII, 583 s. ISBN 80-7179-878-9.
- NĚMEC, Miroslav. *Výslech a taktika jeho provádění ve speciální výslechové místnosti*. vyd. 1. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2003, 136 s. ISBN 80-7251-141-6.
- PORADA, Viktor. *Kriminalistika*. Brno: CERM, 2001, 746 s. ISBN 80-7204-194-0.
- PORADA, Viktor. *Kriminalistika: (úvod, technika, taktika)*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, 309 s. ISBN 978-80-7380-038-3.
- RYBÁŘ, Miroslav. *Základy kriminalistiky: (vybrané kapitoly pro studenty povinně volitelného předmětu právnických fakult)*. 1. vyd. Dobrá Voda: Čeněk, 2001, 230 s. ISBN 80-86473-03-1.
- SOUKUP, Jaroslav. *Sebeobvinění a nepravdivá doznání*. 1. vyd. Praha: Tisková, ediční a propagační služba MH, 1973, 239 s.
- SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, 154 s. ISBN 978-80-7380-153-3.

- STRAUS, Jiří a František VAVERA. *Slovník kriminalistických pojmů a osobností*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, 349 s. ISBN 978-80-7380-258-5.
- STRAUS, Jiří. *Kriminalistická taktika*. 2. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, 191 s. ISBN 978-80-7380-095-6.
- ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 6., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Beck, 2008, xxiv, 1501 s. ISBN 978-80-7400-043-0.

Odborné články:

- BERRESHEIM, Alexander und CAPELLMANN, Michael. Personen mit und ohne Aussagewiderstand. *Kriminalistik*. 2013, Februar. Dostupné na http://www.kriminalistik.de/archiv/Kriminalistik_2013_02_data.htm
- BOUKALOVÁ, Hedvika. Vyšetřovatel a jeho důležité profesní dovednosti. *Pražské sociálně vědní studie*. 2007. Dostupné na http://publication.fsv.cuni.cz/attachments/186_018_Boukalova.pdf
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Současné trendy v kriminalistické psychologii. *Kriminalistika*. 2007, č. 1. Dostupné na <http://www.mvcr.cz/clanek/kriminalistika-728588.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d>.
- KOHOUT, Josef. Fyziodetekční vyšetření v procesu objasňování trestné činnosti. *Kriminalistika*. 2008, č. 3. Dostupné na <http://www.mvcr.cz/clanek/kriminalistika-728588.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d.257>.
- KOHOUT, Josef. Ještě k metodě fyziodetekčního vyšetření. *Kriminalistika*. 2010, č. 4. Dostupné na <http://www.mvcr.cz/clanek/kriminalistika-728588.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d.257>.
- KOHOUT, Josef. K některým aspektům metody fyziodetekčního vyšetření. *Kriminalistika*. 2009, č.3. Dostupné na <http://www.mvcr.cz/clanek/kriminalistika-728588.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d.257>.
- KONRÁD, Zdeněk. Vysvětlení – zvláštní druh výslechu?. *Kriminalistika*. 1999, roč. 32, č. 4, s. 295. ISSN 1210-9150.
- MUSIL, Jan. Zákaz donucování k sebeobviňování (nemotenetur se ipsum accusare). *Kriminalistika* 2009, č.4. Dostupné na <http://www.mvcr.cz/clanek/kriminalistika-728588.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d>.

Provedené rozhovory:

- Rozhovor s kpt. Mgr. Jiřím Slovákem, SKPV Krajského řed. policie Středočeského kraje, 8.3.2013
- Rozhovor s kpt. Mgr. Alice Raškovou, SKPV Krajského řed. policie Středočeského kraje, 8.3.2013
- Rozhovor s vedoucí odboru obecné kriminality plk. JUDr. Helenu Pšeničkovou, Krajské ředitelství policie Ústeckého kraje
- Rozhovor s kpt. Mgr. Iva Knolovou, Útvar pro odhalování organizovaného zločinu SKPV, 20.3.2013

Elektronické odkazy:

- <http://www.trestni-rizeni.com/vyklad-pojmu/spolupracujici-obvineny-korunni-svedek>
- <http://www.trestni-rizeni.com/dokumenty/novely-trestnich-predpisu/novela-trestniho-radu-cislo-4592011-sb>
- <http://www.mvcr.cz/clanek/videokonference-moderni-evropsky-trend-v-komunikaci-s-justicnimi-organy.aspx>
- http://en.wikipedia.org/wiki/Reid_technique

Právní prameny:

- EVROPSKÁ KOMISE. Manuál pro gender mainstreaming politik zaměstnanosti, sociálního začleňování a sociální ochrany. Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2008, 40 s. ISBN 978-92-79-09261-9.
- nález ÚS I. ÚS 864/11
- nález ÚSIII. ÚS 1624/09
- Novela trestního řádu č. 459/2011 Sb.
- Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 3.5. 2005, sp. Zn. 4 To 383/2005
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Abstrakt

Tato diplomová práce se věnuje taktice překonávání lživé výpovědi u výslechu a v té souvislosti se zaměřuje i na některá témata přímo výslechová. Hlavně jde o přípravu a průběh výslechu. Zabývá se i osobou vyslychajícího a vyslychaného, přičemž u vyslychaných se zaměřuje především na obviněné a svědky, u nichž je vysoké riziko, že budou lživě vypovídat, vzhledem k jejich možné motivaci. Cílem práce je průřez dosavadních poznatků o lživé výpovědi u výslechu, zejména pokud jde o její indikátory a následně metodiky, které jsou návodem, jak lživou výpověď překonat u konkrétních typů lidí. V závěru pojednává i o fyziodetekčním vyšetření. Součástí práce jsou i výstupy rozhovorů s vyšetřovateli, díky nimž komparují teoretické poznatky se současnou policejní praxí.

Die Kurzfassung

Diese Diplomarbeit befasst sich mit der Taktik der Überwindung der erlogenen Aussage bei der Vernehmung. Sie konzentriert sich in diesem Kontext auf ein Paar Themen, die unmittelbar vernehmende sind. Besonders handelt es sich um die Vorbereitung und den Verlauf der Vernehmung. Die Diplomarbeit befasst sich auch mit den Personen, die die andere vernehmen, oder die vernehmen wird. Bei den vernehmenden Personen konzentriert sich die Diplomarbeit hauptsächlich auf die Beschuldigte und die Zeugen, bei denen ein hohes Risiko sein kann, dass sie mit einer potenziellen Motivation lügenhaft aussagen können. Das Ziel der Arbeit ist, den Querschnitt durch die bisherigen Erkenntnisse über die erlogene Aussage bei der Vernehmung zu machen. Besonders wenn es sich um die Indikatoren und die nachfolgende Methodik handelt, die eine Anleitung sein können, um eine erlogene Aussage bei den konkreten Typen der Menschen zu überwinden. Am Schluss der Arbeit wird es sich auch mit physischdetektiven Untersuchungen befasst. Ein Teil der Arbeit sind auch die Ergebnisse der gegenwärtigen polizeilichen Praxis.

Klíčová slova

Výslech (interrogation)

Taktika výslechu (tactice of interrogation)

Polygraf (polygraph)

Lživá výpověď (false statement)